

HİLAL-İ AHMER CEMİYETİ VİYANA HANIMLAR MERKEZİ VE FAALİYETLERİ

MUTTALİP ŞİMŞEK*

Z

Hilal-i Ahmer Cemiyeti, Birinci Dünya Savaşı esnasında müttefik ülkelerde yardım toplayabilmek ve ihtiyaç duyulan malzemeleri Avrupa'dan temin edebilmek amacıyla Şubeler açmıŐtı. Bunlardan biri de Hanımlar Merkez-i Heyetiyesine bağlı olarak Viyana'da kurulan Hanımlar Merkeziydi (Frauenverein vom Ottomanischen Roten Halbmond in Wien). Viyana Sefiri Hüseyin Hilmi Paşa'nın eşi Fatma Zehra Hanım'ım girişimleriyle 1916 yılının sonlarına doğru açılan Hanımlar Merkezi, Galiçya Cephesi'nde yaralanan ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu sınırları içerisinde bulunan hastanelerde tedavi altına alınan Türk askerlerinin her türlü ihtiyaını karŐılamaya çalıştığı gibi Avusturya ve Macaristan'da yürüttüğü yardım toplama çalışmalarıyla da cemiyete büyük destek sağlamıştı. Viyana ve çevresinden toplanacak yardımlar için Wiener Bankverein ve Postsparkasse gibi Viyana'nın önde gelen bankalarında birer bağış hesabı aan Hanımlar Merkezinin çalışmalarına başta Viyana Sefiri H. Hilmi Paşa olmak üzere, Sefaret Müsteşarı R. Blacque ve Hilal-i Ahmer Cemiyeti Viyana Murahhası Dr. Hikmet Bey destek olmaya çalıŐmıŐlardı.

Viyana Hanımlar Merkezinin faaliyetlerinin değerlendirileceği bu çalışmada, evvelâ Viyana'daki Türk kadımlarını böyle bir teŐebbüse sevk eden etkenler ifade edilecek, daha sonra Hanımlar Merkezinin kuruluşu ve faaliyete başlamasıyla ilgili hususlar hakkında bilgi verilecektir. Ayrıca toplanan yardımlar ve Galiçya Cephesi'nde gerek

---

* Dr., Millî Eğitim Bakanlığı (ğretmen), Konya/TÜRKİYE, mutsimsek@gmail.com
ORCID: 0000-0003-1184-2345

Hilal-i Ahmer Viyana Murahhaslığının gerekse Hanımlar Merkezinin alıŐmaları başta arşiv belgeleri olmak üzere dönemin Avusturya basını iŐıđında ortaya konacaktır.

Anahtar Kelimeler: Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Avusturya Kızılhaçı, Hilal-i Ahmer (Kızılay) Cemiyeti, Osmanlı Devleti, Viyana Hanımlar Merkezi.

VIENNA WOMEN'S CENTER OF THE RED CRESCENT SOCIETY AND ITS ACTIVITIES

ABSTRACT

During the First World War, the Red Crescent Society opened branches in the allied countries in order to collect aid and supply the needed materials from Europe. One of these was the Women's Center (Frauenverein vom Ottomanischen Roten Halbmond in Wien) established in Vienna under the Women's Center Committee and the conference given by Dr. Besim Ömer in Vienna had a great impact on the establishment of this center. Women's Center, which was opened towards the end of 1916 with the initiative of Fatma Zehra Hanım, wife of Vienna Ambassador Hüseyin Hilmi Pasha, as it tried to meet all the needs of Turkish soldiers who were injured in the Galicia Front and treated in hospitals in Austria-Hungary, it provided great support to the society with the fundraising activities it carried out in Austria and Hungary. The Women's Center opened a donation account in Vienna's leading banks, such as the Wiener Bankverein and Postsparkasse, for donations to be collected from Vienna and its surroundings. In particular, the Vienna Ambassador H. Hilmi Pasha, the Undersecretary of the Embassy R. Blacque and the Red Crescent Society Vienna Representative Dr. Hikmet Bey tried to support the work of the Women's Center.

In this study where we will evaluate the activities of the Vienna Women's Center, first of all, the factors driving Turkish women in Vienna to such an attempt will be explained, later, information will be given about the issues related to the establishment and start to work of the Women's Center. In addition, the aids collected and the investigation of both the Vienna Red Crescent Representative Office and the Women's Center in the Galicia Front will be put forward, in the light of the Austrian press of the period, especially the archival documents.

Keywords: Austrian Red Cross, Hilal-i Ahmer (Red Crescent) Society, Red Crescent Vienna Women's Center, The Austro-Hungarian Empire, The Ottoman Empire.

GİRİŞ

Osmanlı Devleti, savaşlarda yaralanan veya hasta olan askerlerin masuniyeti anlayışını getiren ve bunların tedavilerini sağlamayı hedefleyen 1864 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ni 5 Temmuz 1865'te imzalayarak Cenevre Komisyonuna dâhil olmuştu. 1868 yılında Dr. Abdullah Bey'in girişimi, Tıbbiye Nazırı Marko Paşa ve Dr. Kırmımlı Aziz Bey'in katılımıyla 66 üyeden oluşan "Mecrûhîn ve Marda-yı Askeriyeye İmdat ve Muâvenet Cemiyeti"nin kurulmasıyla¹ da Cenevre Sözleşmesi ülkede tatbik edilmeye çalışılmış, ancak bu süreçte etkin bir çalışma yürütülemedi. Sultan II. Abdülhamid'in tahta çıkışının ardından "Hilal-i Ahmer Cemiyeti" adını alarak 14 Nisan 1877'de resmen kurulan cemiyet, ilk aktif faaliyetini 93 Harbi'nde (1877-78 Osmanlı Rus Savaşı) hem cephe hattında hem de cephe gerisinde yürütmüş ve 28 ayrı noktada açtığı hastaneler vasıtasıyla 46 bine yakın yaralıyı tedavi etmişti. İlk ciddi imtihanını başarıyla veren cemiyet yaklaşık 20 yıl pasif hâlde kaldıktan sonra 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı'nda yeniden cepheye koşmuş ve gemiler kiralayarak yaralı askerleri İstanbul'a taşımıştır. Savaşın sona ermesiyle birlikte cemiyet komitesi tekrar dağılmış ve faaliyetlerine bir süre daha ara vermişti².

II. Meşrutiyet Dönemi'nde cemiyetin tekrar ihya edilmesi Sultan Reşad'ın himayesi ve Veliâht Yusuf İzzettin Efendi'nin fahri başkanlığı neticesinde 20 Nisan 1911 tarihinde Umumi Meclisin toplanması ile mümkün olmuştu³. Hilal-i Ahmer daha yapılanma çalışmalarını tamamlayamadan Trablusgarp Savaşı'nda oldukça yoğun ve başarılı bir çalışma yürütmüş⁴, ancak buradaki yaralar sarılamadan Balkan Savaşı patlak vermişti. Nihayetinde cemiyet,

¹ F. Nafiz Uzluç, **Kızılay Cemiyeti'nin Kuruluşuna Kısa Bir Bakış**, Ankara 1964, s.7-9.

² Derya Şimşek, "II. Abdülhamid Dönemi Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin Kuruluşu ve Teşkilatlanması", **Turkish Studies**, Vol. 10/5 Spring 2015, s.312.

³ Umumi Meclisin aynı yıl hazırlanmış olduğu ve 1925 yılına kadar yürürlükte kalacak olan nizamnamesinde Cenevre Sözleşmesi (1864) ile Lahey Konferansı'nda (1907) alınan kararlara atıf yapıyor; elindeki bütün imkânlarla savaşta hasta ve yaralı askerlerin tedavisiyle ilgileneceği, yaralılar için cepheye yakın yerlerde seyyar hastaneler ile yardım heyeti ve sıhhiye trenleri/ambulansları, denizde ise hastane gemileri bulunduracağı belirtiliyordu. Mesut Çapa, **Kızılay (Hilal-i Ahmer) Cemiyeti (1914-1925)**, Türkiye Kızılay Derneği Yayınları, Ankara 2010, s.14-19.

⁴ Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti, Trablusgarp Savaşı'nda üç sağlık heyeti ile Aziziye, Bingazi, Humus, Trablus, Ayn-Zara, el-Hudere, Garyan ve Derne'de kurduğu seyyar hastaneler ile hem askerlere hem de bölge halkına hizmet vermiştir. Seçil Karal Akgün, Murat Uluğtekin, **Yeni Belgelerin Işığında Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a**, Cilt I, Ankara 2020, s.104-119.

Balkan Savaşları'nda hasta ve yaralı askerler ile göçmenlere yaptığı yardımlar sayesinde savaşın olumsuz etkilerini hafifletmeye çalışmıştı⁵.

Birinci Dünya Savaşı, Hilal-i Ahmer Cemiyeti için gerçek anlamda hem farklı cephelerde hizmet etmek hem de başta İstanbul olmak üzere belirli merkezlerde toplanan yardıma muhtaç insanların bakımını sağlamak adına büyük bir imtihan olmuştur. Bu süreçte Osmanlı ordusu cephede nasıl “yedi düvele” karşı büyük mücadele vermişse Hilal-i Ahmer Cemiyeti de cephe gerisinde ve memleketin dört bir tarafında aynı fedakârlıkla hem askerleri hem de halkı ayakta tutmaya çalışmıştır⁶.

Savaş yıllarının bu sıkıntılı sürecinde Türk kadını da aktif rol almıştır. Nitekim Hilal-i Ahmer çatısı altında kadınların hizmet etmesi cemiyetin pek çok alanda daha başarılı çalışma yürütmesine de olanak sağlamıştır. Batılı Kızıllaç teşkilatlarında kadınların çalışmalara dâhil olması⁷ Hilal-i Ahmer'e göre biraz daha erken tarihlerde görülmüş olsa da II. Meşrutiyet'in ilk yıllarından itibaren memleketteki kadınların da sosyal sorumluluk çalışmalarında⁸ yer almaya başladığı bilinmektedir. Cemiyetin 1911 yılında yeniden teşkilinden evvel Feride b. Yaver önderliğinde İstanbul'da birkaç yardımsever kadın Hilal-i Ahmer adını kullanarak bağış toplama çalışması yürütmüş, 1909-1911 yılları arasında Hariciye Nazırlığı yapan M. Rifat Paşa'nın eşi ise “Hilal-i Ahmer Encümen-i Nisvanı (Kadınlar Heyeti)” adıyla bir heyet kurarak cemiyetin yeniden faaliyete geçmesi adına bir fon oluşturmuştur. Nitekim bu

⁵ Zühal Özyayın, *Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Salnâmesi*, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1987, s.117 vd.

⁶ Cemal Sezer, “Birinci Dünya Savaşı'nda Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Sağlık Alanındaki Faaliyetleri”, *History Studies*, C 4, S 4, Kasım 2012, s.379-380.

⁷ Almanya'da kadınların sosyal sorumluluk projelerinde yer almasıyla ilgili bk. Rosemarie Nave-Herz, *Die Geschichte der Frauenbewegung in Deutschland*, CW Niemeyer Druck GmbH, Hannover 1997, s.7-10. Aynı hususla ilgili Avusturya'daki kadınların durumuna dair bilgi için bk. Gisela Urban, “Die Entwicklung der Österreichischen Frauenbewegung. Im Spiegel der wichtigsten Vereinsgründungen”, *Frauenbewegung, Frauenbildung und Frauenarbeit in Österreich*, Hrsg: Im Auftrag des Bundes Österreichischer Frauenvereine, Wien 1930, s.35-64.

⁸ Osmanlı'da II. Meşrutiyet'ten evvel ilk kadın organizasyonları daha çok yabancı ve gayrimüslim kadınların dinî temelli yardım çalışmaları ile başlamıştı. Nadir Özbek, “Philanthropic Activity, Ottoman Patriotism and the Hamidian Regime, 1876-1909”, *International Journal of Middle East Studies*, Volume 37/1, Feb., 2005, s.66.

amaçla yapılan ürün satışı neticesinde yaklaşık 3.500 lira gelir elde edilmişti ki bu para cemiyetin ilk sermayesini oluşturacaktı⁹.

Aslında bu yapı, Hilal-i Ahmer Hanımlar Merkezi Heyetinin ilk nüvesini oluşturuyordu ve Encümen-i Nisvan bir süre sonra Hilal-i Ahmer Osmanlı Kadınları Heyeti adını almıştı. Heyetin başkanlığını yine Rıfat Paşa'nın eşi sürdürüyor, Mithat Paşa'nın eşi Fahriye Hanım merkezin fahri başkanlığını, İsmail Hakkı Paşa'nın eşi de başkan vekilliğini yürütüyordu. Nihayet 21 Nisan 1911 tarihinde yapılan Birinci Genel Kurul toplantısından sonra İstanbul'un önde gelen ailelerinden yaklaşık 100 kadının yeni oluşuma kurucu üye olarak kaydedilmesiyle Hanımlar Merkezi Heyetinin kurulması çalışmalarına hız verildi. Bu son toplantıyla Kadınlar Heyetinin başkanlığına Mahmut Muhtar Paşa'nın eşi Prenses Nimet Hanım seçilmiş, Başkadınefendi Kâm-res Hanım'ın fahri başkanlığında 30 kadının genel kurul üyesi seçilmesiyle Hanımlar Merkezi Heyetinin alt yapısı oluşturulmuş¹⁰ ve nihayet 20 Mart 1912 tarihinde Hilal-i Ahmer Hanımlar Merkezi Heyetinin kurulmasıyla da yaklaşık bir yıldır sürdürülen çalışmalar başarılı bir şekilde tamamlanmıştır¹¹.

Kuruluşundan iki yıl sonra Merkez Heyeti şubeleşmeye karar verdi ve memleketin farklı bölgelerinde bunu gerçekleştirmek adına büyük bir seferberlik başlattı. Başta İstanbul olmak üzere Konya, Kastamonu ve İzmir gibi önemli merkezlerde şubeler açıldı. Bu yerel şubelerin tesisinde

⁹ Nicolina A.N.M. van Os, *Feminizm, Philanthropy and Patriotizm: Female Associational Life in the Ottoman Empire*, CPI Koninklijke Wöhrmann, Zutphen (Holland) 2013, s.402.

¹⁰ Akgün, Uluğtekin, **Hilal-i Ahmer'den Kızılây'a**, Cilt I, s.216-217.

¹¹ Hanımlar Merkezi Heyetinin fahri başkanlığını yine Başkadınefendi üstlenmiş, 22 Hanımsultan da fahri üyeliği kabul etmişlerdi. Ayrıca dönemin tanınmış asker-sivil bürokrat ve eşraf hanımları da üye olarak kuruluşa destek vermişlerdi. Harbiye Nazırı Mahmut Muhtar Paşa'nın eşi Prenses Nimet Muhtar Hanımefendi'nin başkanlığını yaptığı Hilal-i Ahmer Hanımlar Merkezi Heyetinin Yönetim Kurulu; ikinci başkan Ziya Paşa'nın eşi Ayşe Hanımefendi, diğer ikinci başkan Doktor Zoiros Paşa'nın eşi Madam Zoiros Hanımefendi, başkâtime Ayandan Ahmed Rıza Bey'in hemşiresi Selma Hanımefendi, kâtime Faik Paşa'nın eşi Fatma Aliye Hanımefendi, Müze Müdürü Halil Bey'in eşi Sadiye Hanımefendi, Divan-ı Umûmiye Mektupçusu Vahid Bey'in eşi Fransızca kâtime Leylâ Hanımefendi, Diran Kelekyan Efendi'nin eşi İngilizce kâtime Madam Neomi Kelekyan Hanımefendi, Cebeli Lübnan Mutasarrıfı Ohannes Kuyumcuyan Paşa'nın eşi Madam Kuyumcuyan Hanımefendi, kâtime ve muhasebeci Merhum Ziya Paşa'nın kızı ve Veli Bey'in eşi Nezihe Zeyneb Hanımefendi, üye Yusuf Razi Bey'in eşi İsmet Hanımefendi ve Paçer Bey'in eşi Madam Paçer'den oluşuyordu. Muzaffer Tepekaya, Leyla Kaplan, "Hilâl-i Ahmer Hanımlar Merkezi'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri (1877-1923)", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S 10, 2003, s.150-151. Ayrıca bk. **Padişahın Himayesinden Osmanlı Kızılây Cemiyeti 1911-1913 Yıllığı**, Haz. Ahmet Zeki İzgöer, Ramazan Tuğ, Türk Kızılâyı Yayınları, Ankara 2013, s.47 vd.

Kastamonu Şubesinin kurucusu Vali Galip Bey'in eşi Makbule Hanım örneğinde olduğu gibi bölgedeki üst düzey idarecilerin etkin rol oynaması düşünülmüştü. Bu yolla şubelerden beklenen faydanın kısa zamanda elde edilmesine olanak sağlanarak şubeler birbiri ardına yardım toplama faaliyetine geçmeye başladı¹². Öte yandan kadınların bu şekilde cemiyet çalışmalarına aktif katılımı, cephelerde ihtiyaç duyulan hemşirelik/hasta bakıcılık taleplerinin karşılanması, ordunun her türlü giyim ihtiyacının (çorap, eldiven, iç çamaşırı gibi) giderilmesi ve gelir elde etmek için dikilen/örülen hediyelik eşyaların veya üretilen rozetlerin çarşıda/pazarda satışıyla¹³ cemiyete nakdî destek temini gibi pek çok alanda fayda sağlamıştı¹⁴.

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte Hilal-i Ahmer Hanımlar Merkezi Heyeti, savaşın ağır yükünü hafifletmek ve daha fazla yardım toplamak amacıyla ülke dışında da şubeler açmaya başlayacaktır. Burada değerlendirilen Viyana Hanımlar Merkezi de işte bu amaçlarla kurulmuş ve gerek Galiçya Cephesi'nde yaralanan Osmanlı askerlerine gerekse İstanbul'daki cemiyetin umumi merkezine sağladığı faydalar açısından önemli hizmetler ifa etmiştir. Bu çalışmada arşiv kaynakları ile dönemin Osmanlı ve Avusturya basınında yer alan bilgiler ışığında Viyana Hanımlar Merkezinin kuruluşu ve faaliyete başlaması, toplanan bağışlar/yardımlar ve Galiçya Cephesi'nde yaralanıp Avusturya ve Macaristan'daki hastanelerde tedavi gören Osmanlı askerlerine yaptığı yardımlar değerlendirilmiştir.

I. Hilal-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Merkezi Viyana Şubesinin Kuruluşu

Osmanlı Devleti'nin 2 Ağustos 1914 tarihinde Almanya ile gizli bir ittifak antlaşması imzalaması üzerine Hilal-i Ahmer Cemiyeti hem cephede hem de cephe gerisinde yürüteceği çalışmalar için gerekli olan kaynağı sağlamak amacıyla Almanya ve Avusturya'nın bazı şehirlerinde şube açmaya karar verdi. Bunun için 1914 yılının sonlarına doğru Dr. Hikmet Bey'i Viyana'ya gönderdi. Hikmet Bey, Hilal-i Ahmer Viyana Murahhası unvanıyla

¹² N. van Os, **a.g.e.**, s.403-404. Hilal-i Ahmer Hanımlar Merkezi Heyetine yapılan yardımlara dair bilgilerin gazetelerde yer alması sayesinde halkın desteği her geçen gün artıyordu. **Tasvir-i Efkâr**, 9 Aralık 1912, Nr. 613, s.3-4.

¹³ Aynı şekilde Hilal-i Ahmer yararına Viyana'da üretilen rozetlerin Avusturya halkına satışıyla Türk Sefaretinde çalışanların eşleri ile Viyana'nın gönüllü kadınları ilgilenmişlerdi. "Komiteesitzung des Roten Halbmondes bei Baronin Buriän", **Fremden-Blatt**, 30 Jänner 1915, Nr. 30, s.9. Ayrıca bk. "Der Rote Halbmond, Sitzung des Österreichischen Damenkomitees", **Neues Wiener Tagblatt**, 1 Februar 1915, Nr. 32, s.7.

¹⁴ Akgün, Uluğtekin, **Hilal-i Ahmer'den Kızılây'a**, Cilt I, s.218.

Avusturya, Macaristan ve Almanya'da yürütülecek çalışmaları takip edecekti. Böyle bir şubenin teşkiliyle cemiyet, müttefik ülkelerin büyük şehirlerinde tertip edilecek etkinlikler ile yine üzerinde cemiyetin işaretinin yer aldığı rozet, cüzdan, çanta, portre vb. eşyaların satışından elde edilecek gelirin düzenli bir şekilde toplanmasını sağlamayı hedeflemişti. Murahhaslık, toplanan paraların bir kısmıyla savaş yıllarında ülkede ihtiyaç duyulan cerrahi aletler ve ilaç gibi sağlık malzemeleri, sahra hastaneleri için çadırlar, gıda ürünleri, giyecek, hasta ve malzeme nakli için kullanılacak ulaşım araçları temin ederek İstanbul'a gönderecek, geri kalan kısmını ise cemiyet merkezine yollayacaktı¹⁵.

Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar cemiyetin Viyana'da başarılı bir faaliyet yürütmesinde Osmanlı Devleti'nin Viyana Sefiri Hüseyin Hilmi Paşa'nın¹⁶ da büyük katkısı olmuştu. H. Hilmi Paşa, daha evvel Hilal-i Ahmer Cemiyetinin başkanlığını yaptığından cemiyete yardım toplamanın önemini takdir ettiği için Dr. Hikmet Bey'in Viyana'ya gelmesiyle birlikte cemiyetin her türlü etkinliğine aktif olarak katılıyordu. Dolayısıyla Viyana Sefaretinin desteği sayesinde cemiyet, memleket dâhilinde temin etmekte zorlandığı ilaçlar (kloroform, iyodoform, atropin, iktamol, diprofilin, aspirin, gliserin ve kinin gibi), cerrahi aletler, gıda ürünleri, çadır ve ulaşım araçları gibi malzemeleri satın alarak demiryoluyla İstanbul'a gönderiyordu¹⁷.

Viyana'da Hilal-i Ahmer yararına yapılan yardım çalışmalarının en önemli kısmını bu amaçla kurulan yardım komiteleri oluşturuyordu. Bu komiteler, Almanya'da olduğu gibi genellikle Avusturya hanedanına mensup prens, prenses, yönetici veya yönetici eşlerinin himayesi altında kuruluyor ve bu organizasyonlara ülkenin her kesiminden varlıklı üyeler büyük destek oluyordu. Bu komiteler tarafından toplanan yardımlar Viyana Murahhaslığına

¹⁵ Mesut Çapa, **Kızılay (Hilâl-i Ahmer) Cemiyeti (1914-1925)**, Türk Kızılay Derneği Yayınları, Ankara 2010, s.61; N. van Os, **a.g.e.**, s.404.

¹⁶ Hüseyin Hilmi Paşa (1855-1923) Midilli'de doğdu ve eğitimini de burada aldı. İlk memuriyetine Midilli Tahrirat Kaleminde başladı. Oldukça başarılı bir memuriyet hayatı geçiren H. Hilmi Paşa, Mutasarrıflık (Mersin, Nablus ve Süleymaniye), Valilik (Adana ve Yemen), Rumeli Genel Müfettişliği, Dâhiliye ve Adliye Nazırlıkları gibi önemli vazifelerden sonra iki defa da Sadrazamlık yaptı. 28 Ekim 1912 tarihinde başlayan Viyana Sefirliği, Birinci Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı Sefaretlerinin ilgasına kadar sürdü. Mahir Aydın, "Hüseyin Hilmi Paşa", **TDV İslam Ansiklopedisi**, 18. Cilt, İstanbul 1998, s.550-551.

¹⁷ **Kızılay Arşivi (KA)**, 137/7; 175/19; 203/2; 203/6; 203/24; 203/25; 203/28, Lef. 1-2; 203/31; 204/40; 204/92; 299/63; 398/132.

ulaştırılıyordu¹⁸. Cemiyete Viyana’da yardım toplayan bir diğer dernek de “Hilal-i Ahmer Hanımlar Merkezi” idi. Hilal-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Merkezi Heyetinin¹⁹ yurt dışındaki ilk temsilciliklerinden biri olan Hanımlar Merkezinin kuruluşunda Dr. Besim Ömer’in Viyana’da verdiği konferansın büyük etkisi olmuştu. Hanımlar Merkezinin Viyana’da faaliyete başlaması Galiçya Cephesi’nde mücadelenin devam ettiği günlere rastlamaktadır. Avusturya hastanelerinde tedavi gören yaralı ve hasta Türk askerlerine yardım çağrısının öncüsü olan Viyana Hanımlar Merkezi, Viyana Sefiri Hüseyin Hilmi Paşa’nın eşi Fatma Zehra Hanım’ın girişimleri sayesinde 25 Kasım 1916 tarihinde kuruldu²⁰.

Viyana Hanımlar Merkezi ilk toplantısında yönetim kurulu üyelerini belirlemiş ve basın aracılığıyla bu üyelerini kamuoyuna takdim ederek şehrin

¹⁸ Avusturya Komitesine bağış yapmak isteyenler için yerel gazetelerde komiteye ait çalışma bürosunun adresi de “I. Wien, Hohestäfengaße, Nr. 7” olarak verilmişti. “Gründungen eines Oesterreichischen Komitees für den Türkischen Halbmond”, **Neues Wiener Tagblatt**, 24 November 1914, Nr. 325, s.12. Macaristan’da yardım toplamak için kurulan “Hilal-i Ahmer Komitesi”nin başkanlığını Macaristan’ın eski Reis-i Vükelâsı olan Graf Kont Khuen-Hedervary yapıyordu. **Servet-i Fünun**, 12 Kasım 1915, Nr. 1275, s.10.

¹⁹ Uluslararası Kızılhaç/Kızılay teşkilatlarındaki kadın çalışmalarını örnek alan Hilal-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Merkezi Heyeti, Veliht Yusuf İzzettin Efendi’nin ilgisi ve gerek saray çevresinden gerekse üst düzey devlet erkânının eşlerinden gelen destek sayesinde özellikle Birinci Dünya Savaşı yıllarında cemiyetin yükünü önemli ölçüde hafifletmeye çalışmıştır. Kuruluşundan iki yıl sonra şubeleşmeye başlayan Hanımlar Merkezi Heyetinin yurt dışındaki ilk şubeleri de Viyana ve Paris’te açılacaktır. Akgün, Uluğtekin, **Hilal-i Ahmer’den Kızılay’a**, Cilt I, s.215-222; van Os, **a.g.e.**, s.401-403; Besim Ömer, **Hanımefendilere Hilâl-i Ahmer’e Dair Konferans**, Haz. İsmail Hacifettahoğlu, Türkiye Kızılay Derneği Yayınları, Ankara 2009, s.215-216; Paul Schweder, **Im Türkischen Hauptquartier**, Hesse&Becker Verlag, Leipzig 1916, s.38.

²⁰ Akgün, Uluğtekin, **Hilal-i Ahmer’den Kızılay’a**, s.222; van Os, **a.g.e.**, s.404; “Viyana’da Hilal-i Ahmer Hanımlarının Faaliyeti”, **Tanin**, 2 Mayıs 1334/2 Mayıs 1918, Nr. 3374, s.3. Hanımlar Merkezinin Viyana’da faaliyete başlama tarihi, Kızılay Arşivi belgelerinde 11 Ekim 1916 olarak gösterilmektedir. Oysa Hanımlar Merkezinin kuruluşundan 1918 yılı başlarına kadar bütün faaliyetlerini anlatan ve Hilal-i Ahmer Viyana Murahhaslığı tarafından Almanca olarak bastırılan kitapçıkta bu tarih 25 Kasım 1916 olarak verilmektedir. Hilal-i Ahmer Cemiyeti Kadınlar Merkezi Heyeti, Viyana Hanımlar Merkezinin açılışı için 11 Ekim’de karar almıştır. Ancak bunun fiiliyata geçmesi yaklaşık bir iki ay sürmüştür ve Hanımlar Merkezinin açılışı nihayet 25 Kasım’da mümkün olmuştur. Dolayısıyla burada, Viyana Hanımlar Merkezinin kuruluş tarihi olarak 25 Kasım 1916 tercih edilmiştir. **Frauenverein vom Ottomanischen Roten Halbmond in Wien, Bericht des unter dem Allerhöchsten Protektorate Seiner Majestät des Sultan stehenden Frauenvereins vom Ottomanischen Roten Halbmond in Wien, für die Zeit vom 20. November 1916 bis 31. Dezember 1917**, Im Selbstverlag, Wien 1918, s.7; **KA**, 161/93.

merkezinde kiralanmış bir büroda²¹ çalışmalarına başlamıştı. Buna göre Viyana Hanımlar Merkezinin Başkanı Fatma Zehra Hanım, Başkan Yardımcısı ise Viyana Osmanlı Konsolosu Richard Blacque'ın eşi Josephine Hanım olmuştu. Dr. Hikmet Bey'in eşi Vildan Hanım muhasebe işlerine bakacak, Viyana Başkonsolosu Hüsnü Bey'in eşi Adile Hanım ile Muhib Paşa'nın büyük kızı Vecihe Hanım ise kâtip olarak hizmet edecekti. Ayrıca Heyet-i Merkeziye Nizamnamesi uyarınca Hanımlar Merkezinin açılabilmesi için 12 azanın desteği ve katılımı da gerekiyordu ki ilk toplantıda bu azalar da belirlenmişti. Buna göre Viyana Hanımlar Merkezinin azaları şunlardı: Hüseyin Hilmi Paşa'nın eşi Fatma Zehra Hanım, Konsolos R. Blacque'ın eşi Josephine Hanım, Dr. Hikmet Bey'in eşi Vildan Hanım, Başkonsolos Hüsnü Bey'in eşi Adile Hanım, Şakir Cemal Bey'in eşi (isim verilmemiş), Muhib Paşa'nın eşi Refia Hanım, Muhib Paşa'nın kızı Vecihe Hanım, Osman Nizami Paşa'nın eşi (isim verilmemiş), Mösyö Kopasis'in eşi Helene Hanım, Davud Efendi'nin eşi Sara Hanım, Mösyö Friedrich'in eşi Pauline Hanım ve Esad Bey'in eşi Nazlı Hanım²².

Yönetim Kurulu ilk toplantısında yürütülecek çalışmaların daha iyi kontrol edilebilmesi amacıyla önceleri her cumartesi, daha sonra ise her cuma öğleden sonra olmak üzere haftalık düzenli toplantı yapma kararı aldı. Viyana ve çevresinden toplanacak yardımlar için Wiener Bankverein ve Postsparkasse adlı bankalarda birer bağış hesabı açıldı. Hanımlar Merkezinin çalışmalarına başta Viyana Sefiri H. Hilmi Paşa olmak üzere, Sefaret Müsteşarı R. Blacque ve Dr. Hikmet Bey destek olmaya çalışıyordu²³.

Hanımlar Merkezinin Viyana ve çevresinde başarılı bir çalışma yürütebilmesi için her şeyden önce iyi bir tanıtıma ihtiyacı vardı ve bu hususta Avusturya Kızıllaç'ının önemli desteği olmuştu. Örneğin, Avusturya Kızıllaç tarafından 8 Nisan 1917 tarihli *Neue Freie Presse* gazetesine verilen yardım çağrısında, yaralı ve hasta Türk askerlerine yardım etmenin “Bir vatanseverlik vazifesi olduğu”, Viyana'daki Türk hanımlarından gelen yardım talebinin “Viyana halkından mutlaka karşılık bulması gerektiği” gibi halkı nakdî ve

²¹ Viyana Hilal-i Ahmer Hanımlar Merkezinin bürosu Avusturya Polis İdaresi kayıtlarına göre, “Swartzenbergplatz 5, Zweigstelle, III. Wien” adresinde bulunuyordu. **K.k. Polizei-Direktion in Wien, Kriegszustand- Instruktion für Polizeiorgane**, Adressenverzeichnis, Wien 1917, s.3.

²² **KA**, 161/93.

²³ **Frauenverein vom Ottomanischen Roten Halbmond in Wien**, s.6-8.

aynı yardıma teşvik eden ifadeler kullanılmıştı²⁴. Yine aynı gazetede “Viyanalı Kadınlara” başlıklı bir çağrıda şu ifadelere yer verilmişti:

“Hanımlar Merkezi, Sultan’ın himayesi ve teveccühüyle Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti Kadınlar Merkezi Heyetinin bir şubesi olarak Viyana’da kurulmuştur. Avusturya’da ve özellikle Viyana’da Osmanlı’ya duyulan sempatiye bağlı olarak kurulan bu şube ile Türk kadınları tıpkı Avusturyalı ve Alman kız kardeşleri gibi savaş yıllarında bütün enerjilerini yardım çalışmalarına hasredeceklerdir. Viyana’daki Osmanlı Hilal-i Ahmer Hanımlar Merkezi, Avusturya ve kadınlarını Doğu’ya bağlayan ilk dostluk yapılarından birini oluşturacaktır. Sıkıntılı bir dönemde kurulan bu dernek vasıtasıyla Viyanalı kadınların İstanbul’daki kadınlara destek olması ayrı bir önem arz etmektedir. Bu nedenle herkesi, başta cömert ve yardımsever Viyanalı kadınları, planlarımızı desteklemeye ve barış zamanı için Avusturya ve Osmanlı arasındaki bağı derinleştirmeye davet ediyoruz²⁵.”

Neue Freie Presse gazetesinin 5 Nisan 1917 tarihli bir diğer ilanında ise Hilal-i Ahmer Cemiyetinin Avrupa’daki Kızılhaç savaş yardım bürolarının yaptığı gibi sosyal yardım anlayışı ile hareket ettiği, Kızılay/Kızılhaç toplulukları içerisinde önemli bir yere sahip olduğu ve savaşlarda kazandığı tecrübe sayesinde Birinci Dünya Savaşı’nın zorluklarıyla mücadele etmek için büyük başarılar elde ettiği bilgisine yer verilerek Viyana halkından cemiyete yardım etmesi istenmişti²⁶. Aynı şekilde *Neues Wiener Tagblatt*, *Fremden-Blatt* ve *Reichspost* gibi Avusturya’nın önde gelen diğer gazetelerinde de Hanımlar Merkezi için yapılan yardım çağrılarına rastlamak mümkündür²⁷. Sadece Avusturya’daki gazetelerde değil Almanya ve Macaristan’da yayınlanan

²⁴ “Frauenverein vom Ottomanischen Roten Halbmond in Wien”, **Neue Freie Presse**, 8 April 1917, Nr. 18904, s.11.

²⁵ Aynı yer.

²⁶ “Die Volksküchen des Roten Halbmondes”, **Neue Freie Presse**, 5 April 1917, Nr. 18901, s.4.

²⁷ Birkaç örnek için bk. “Im Frauenverein vom Ottomanischen Roten Halbmond in Wien”, **Neues Wiener Tagblatt**, 30 November 1916, Nr. 332, s.12; “Türkische Frauen an die Frauen Wiens”, **Reichspost**, 6. Dezember 1916, Nr. 568, s.7; “An die Fraeun Wiens”, **Fremden-Blatt**, 7 Dezember 1916, Nr. 339, s.14; “Für die Zweigstelle Wien des Frauenvereines vom Ottomanischen Roten Halbmond”, **Neue Freie Presse**, 10 Dezember 1916, Nr. 18789, s.12.

gazetelerde de Hanımlar Merkezi için yardım çağrısı yapılacak ve bu sayede binlerce kron bağış toplanacaktı²⁸.

Hanımlar Merkezinin kuruluşu ve yardım talebinin ulusal gazetelerde yer alması aslında hem cemiyetin hem de Hanımlar Merkezinin etkili bir çalışma yürüttüğünü göstermektedir. Üstelik Hanımlar Merkezinin zaten ülkeleri de savaş hâlinde olan ve kendi askerlerinin ihtiyaçları için hummalı bir çalışma yürüten onlarca Alman ve Avusturyalı Kızılhaç derneklerinin arasında faaliyette bulunabilmesi oldukça önemlidir. Başta Fatma Zehra Hanım olmak üzere diğer üyelerin de gayretleriyle Hanımlar Merkezi, Viyanalı kadınlarla işbirliği içerisinde beklenenin de üzerinde yardım toplayacaktır.

II. Viyana Hanımlar Merkezinin Topladığı Bağışlar ve Yaptığı Harcamalar

Hilal-i Ahmer Viyana Murahhaslığı savaş süresince Avusturya, Macaristan, Almanya ve Bosna'da yürüttüğü çalışmalarda yaklaşık 3,5 milyon kron bağış toplamayı başarmıştı. Viyana Hanımlar Merkezi ise 140 bin kronun üzerinde bağış toplayarak cemiyete destek olmaya çalıştığı gibi Galiçya Cephesi'nde yaralanan Türk askerlerinin ihtiyaçlarını gidermeye de gayret etmişti. Yukarıda belirtildiği gibi yönetim kurulu, bağışların daha rahat toplanması ve takibi için Wiener Bankverein ve Postsparkasse adlı bankalarda hesap açtırmak suretiyle, ülkenin dört bir yanından nakdî bağış yapmak isteyenlere bu bankalara ait şubelerden para gönderme kolaylığı sağlamıştı. Viyana Murahhaslığının himayesi altında faaliyet yürüten Hanımlar Merkezinin tutmuş olduğu kayıtlara bakıldığında cemiyete Avusturya'nın her kesiminden bağış yapıldığı görülmektedir²⁹.

Bunlar içerisinde Galiçya Cephesi'nde yaralanan ve tedavi altına alınan Türk askerlerine yardım etmek amacıyla kurulan "Osmanlı Askerleri için Hediye Toplama Derneği"³⁰ 16.219 kronluk bağışıyla (toplam bağışın yaklaşık %12'si) Hanımlar Merkezinin önde gelen destekçileri arasında yer almıştı. Derneğin başkanlığını Dr. Marcel Halfon yapıyordu ve kendisi Hanımlar

²⁸ "Die Hilfsaktion in Baden", *Badener Zeitung*, 3 März 1917, Nr. 18, s.3; *Pester Lloyd*, 8 März 1917, Nr. 67, s.12.

²⁹ Viyana Hanımlar Merkezine yapılan bağışların miktarı ve her bir bağışçının isminin yer aldığı liste (Ek-1) için bk. *Frauenverein vom Ottomanischen Roten Halbmond in Wien*, s.19-32.

³⁰ *Liebesgabensammlung für die kaiserlich Ottomanischen Armeen* (Osmanlı Askerleri için Hediye Toplama Derneği).

Merkezinin yürüttüğü faaliyetlere de çoğu zaman destek oluyordu. Hanımlar Merkezinin yönetiminde yer alan Josephine Hanım, 4 Mart 1916 tarihinde Hilal-i Ahmer Merkez-i Umumisine gönderdiği mektupta Dr. M. Halfon tarafından kendilerine teslim edilen 12 sandık dolusu malzemenin (bin parçadan oluşan triko, gömlek, don ve çorap ile gıda ürünleri) İstanbul'a gönderilmek üzere Schenker Demiryolu Şirketine teslim edildiğini ve bunların değerinin yaklaşık 15 bin kron olduğunu ifade etmişti³¹. Dolayısıyla bu dernek tarafından cemiyete yapılan yardımın büyük bir kısmını aynı bağışlar oluşturuyordu.

Avusturya'nın farklı bölgelerinde yer alan şeker, vagon, silah, lokomotif, demir, çelik, kâğıt, makine, metalürji, kömür ve bandaj fabrikaları ile Daimler-Motor, Skoda ve Siemens gibi Avrupa'nın önde gelen şirketlerinin 26.150 kronluk bağışı (yaklaşık %19) Hanımlar Merkezi için önemli bir destek olmuştu. Avusturya ve Macaristan'da yer alan ulusal bankaların ve kredi kuruluşlarının (Wiener Bankverein, Unionbank, Österreichische Länderbank, Öst.-Ungar Bank, Anglo-Öst. Bank) yaptığı 13.010 kronluk bağışı (yaklaşık %9) da burada zikretmek gerekir. Bunun yanı sıra Hilal-i Ahmer Cemiyetinin Avusturya, Macaristan ve Almanya topraklarında yürüttüğü faaliyetlere en büyük desteği veren Kızılhaç³² topluluğunun sağladığı maddi destek de önemli bir yer tutuyordu. Hanımlar Merkezinin gelir listesine³³ bakıldığında cemiyete Avusturya halkının da büyük destek sağladığı görülmektedir. Örneğin Avusturya Yahudi topluluğu bireysel ve kurumsal anlamda cemiyetin önde gelen destekçileri arasında yer alıyordu³⁴. Bu katkıda özellikle Viyana, Peşte ve Berlin'de Hilal-i Ahmer'in yürüttüğü

³¹ Josephine Hanım'ın mektubu (An das Präsidium des Ottomanischen Roten Halbmondes/Konstantinopel) için bk. KA, 398/171.

³² Alman Kızılhaçı savaş yıllarında gazetelere verdiği ilanlarda, Hilal-i Ahmer'e yardım edilmesi çağrısında bulunuluyordu. Cenevre Sözleşmesi gereği Hilal-i Ahmer Cemiyetinin Osmanlı cephelerinde mücadele ederken yaralanan Alman askerlerine de yardım ettiği belirtiliyor ve bu yüzden cemiyete daha fazla yardım edilmesi gerektiği çağrısı yapılıyordu. **Allgemeine Zeitung (München)**, 23 Januar 1915, Nr. 4; **Rosenheimer Zeitung**, 17 Juli 1915, Nr. 162; **Heimatgruß (Balingen)**, August 1917, Nr. 12. Alses-Loren bölgesinde 1915 yılına ait vergi gelirlerinden Hilal-i Ahmer Cemiyetine de bir miktar pay ayrılmıştı. **Rote Kreuz-Vereinigung Kusel, Übersicht über die Tätigkeit von Kriegsbeginn bis 31 Dezember 1915**, Berlin 1916, s.7.

³³ Viyana Hanımlar Merkezine bağış yapan şahısların/şirketlerin isimleri ve bağış miktarları için bk. Ek-1.

³⁴ Yahudi toplumu içerisinde sadece Rothschild ve Rachel ailelerinin Hanımlar Merkezine yaptığı bağış miktarı 10 bin kronun üzerindedir. **Frauenverein vom Ottomanischen Roten Halbmond in Wien**, s.19-32.

yardım çalışmalarının desteklenmesine dair İstanbul'daki Hahambaşılık tarafından Avrupa'da yaşayan Yahudi topluluğuna³⁵ yapılan çağrının önemli bir etkisi olmuştur³⁶.

Bu yardım faaliyetlerinin denetimi hususunda İstanbul ve Viyana Murahhaslığı koordineli bir şekilde çalışıyordu. Viyana Murahhaslığı ve hususiyle de Hanımlar Merkezi belirli aralıklarla yürütülen faaliyetler ve toplanan paraların kaydıyla ilgili teftiş için Viyana Sefaretinden veya İstanbul'dan (Hilal-i Ahmer Merkez-i Umumisi) gelen görevlilere daima yardımcı olmuş ve başından beri şeffaf çalışma anlayışını esas almıştı. Örneğin Viyana Murahhaslığının bütçesi, gelir-gider defterleri ve özellikle 1918 yılı başına kadar yaptığı 800.000 kron gibi oldukça yüksek miktardaki harcamaları, satın alınıp İstanbul'a gönderilen eşyaların ambara giriş makbuzlarıyla Avrupalı şirketlerden alınan tasdikli senet ve faturalar karşılaştırılarak teftiş edilmişti³⁷.

Nitekim Hanımlar Merkezi de 16 Kasım 1917 tarihinde Hilal-i Ahmer Cemiyetinin derneklerle ilgilenen birimin sorumlusu Bedri Bey tarafından teftiş edilmiş, toplanan yardımlar ve yapılan harcamalara dair kendisine bilgi verilmişti. Buna göre Hanımlar Merkezinin geliri, üyelerin aylık düzenli para bağışı (aylık 10 kron), üye olmayanların yaptığı nakdî ve aynı bağışlar, devlet adamlarından gelen bağışlar ve hediyeler ile derneğin bankadaki varlıklarından elde edilen faiz geliri³⁸ olmak üzere dört farklı kalemden oluşuyordu. Bütün bu gelirler neticesinde Viyana Hanımlar Merkezi kurulduğu 25 Kasım 1916 tarihinden 1 Ocak 1918'e kadar 141.231,20 kron tutarında bir bağış elde etmişti. Bunun 139.699,39 kronu Viyana'nın önde

³⁵ Örneğin Almanya'da kurulan "Yahudi Yardım Komitesi (Judische Hilfskomitee)" de Hilal-i Ahmer yararına yaklaşık 100.000 mark yardım toplamıştı. Büyük bir kısmı Yahudilerden toplanan bu paranın bir kısmıyla ilaç, giyecek vs. malzemeler satın alınarak Osmanlı ve Alman askerlerinin kullanımı için trenle İstanbul'a yollanmıştı. Yahudi Yardım Komitesi ayrıca Berlin'deki Osmanlı Sefaretine bir mektup göndererek ihtiyaç duyulan malzeme listesi ile toplanan nakdî yardımın gönderilebileceği bir posta çeki hesabının kendilerine bildirilmesini talep etmişlerdi. "Liebesgabenzug für die Türkische Armee", **Bonner Zeitung**, 24 Juni 1915, Nr. 697.

³⁶ **KA**, 191/53, 1 Kânunuevvel 1330/14 Aralık 1914.

³⁷ **KA**, 550/9, 24 Ocak 1918.

³⁸ Dr. Hikmet Bey, cemiyete ait gelirleri kimi zaman Wiener Bankverein, kimi zaman da Anglo-Österreichische Bank'ta açılan vadeli hesaplarda bir süre tutarak elde edilen faiz geliriyle Viyana Murahhaslığının giderlerini karşılıyordu. **KA**, 216/10 (1917).

gelen şirketleri ile üyelerin yaptığı bağışlardan³⁹, 1.531,81 kronu ise toplanan bağışların banka hesaplarında tutulmasıyla elde edilen faiz gelirinden sağlanmıştı. Bunların dışında Viyana hükûmeti tarafından verilen devlet desteği ve üst düzey yöneticilerden gelen hediyeler de listede yer almamasına rağmen Hanımlar Merkezinin gelirleri arasında yer almaktaydı⁴⁰.

Merkezin gelirleri yanında giderleri de önemli bir yekûn teşkil ediyordu ve bunların başında derneğin çalışmaları için yapılan harcamalar (gazetelere reklam/ilan verilmesi⁴¹, baskı/matbaa gideri, posta gideri, ambar kirası, İstanbul'daki sergi için yapılan mozaik resimler vs.) geliyordu. Ayrıca Avusturya hastanelerinde tedavi gören Türk askerlerinin ihtiyaçları ile toplanan paraların bankalar vasıtasıyla İstanbul'a havalesi⁴² için ödenen ücret de giderler arasında yer alıyordu⁴³.

Bilindiği gibi Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti tarafından 1917 yılında İstanbul'da bir sergi tertip edilmişti. Bu sergiye Viyana Hanımlar Merkezi de iştirak etmiş ve tanıtım amacıyla hazırlanan mozaik resimler için bazı harcamalar yapmıştı. Burada yapılan tanıtım sayesinde Harbiye Nazırı Enver Paşa ve Sıhhiye Dairesi Reisi Süleyman Numan Paşa'nın dikkatini çekmeyi başaran Hanımlar Merkezi, ilerleyen günlerde Enver Paşa'nın Viyana'yı

³⁹ Yaklaşık bir yıllık süre zarfında Hanımlar Merkezinin 126 düzenli bağış yapan üyesi ve 28 düzenli bağış yapmayan üyesi dışında Viyana halkı ile Avusturya'nın tanınmış işadamları ve şirketlerinden (Österreichische Länderbank, Daimler-Motoren A.G., Österreichische Waffenfabrik Gesellschaft, Baronin Luis Rothschild, Anglo-Österreichische Bank gibi) oluşan pek çok bağışçısı bulunuyordu. **Frauenverein vom Ottomanischen Roten Halbmond in Wien**, s.19-32.

⁴⁰ **Frauenverein vom Ottomanischen Roten Halbmond in Wien**, s.11-12.

⁴¹ Viyana Hanımlar Merkezi, Galiçya'da yaralanan Türk askerlerine ve dolayısıyla Hilal-i Ahmer'e yardım çağrılarını kimi zaman mektupla, kimi zaman da gazete ilanlarıyla yapmıştır. Toplam 14.500 yardım çağrısının yaklaşık 1.000'i bankalara ve büyük endüstri kuruluşlarına, 300'ü Sparkasse'ye, 1.700'ü Viyana halkına, 1.500'ü Viyanalı doktorlara, 500'ü Viyanalı tedarikçilere, 8.000'i Viyanalı ev hanımlarına ve 1.500'ü ise farklı kesimlere yapılmıştı. **Frauenverein vom Ottomanischen Roten Halbmond in Wien**, s.18-19.

⁴² Örneğin yardım toplama çalışmaları neticesinde Kasım (1916) ayından Mart (1917) ayına kadar 45.000 kron bağış toplanmış, masraflar düşüldükten sonra geri kalan kısmı İstanbul'a gönderilmişti. **KA**, 615/212, 6 Mart 1917. Viyana Hanımlar Merkezi, toplanan yaklaşık 141.000 kronun 65.000 kronunu İstanbul'a (Hilal-i Ahmer merkezine) göndermiş, 6.000 kronunu Viyana'da tedavi gören yaralı Türk askerleri için sarf etmiş, geri kalan kısmını ise Hilal-i Ahmer'in ihtiyaç duyduğu malzemelerin satın alınıp İstanbul'a gönderilmesi için kullanmıştı. "Viyana'da Hilal-i Ahmer Hanımlarının Faaliyeti", **Tanin**, 2 Mayıs 1334/2 Mayıs 1918, Nr. 3374, s.3

⁴³ **Frauenverein vom Ottomanischen Roten Halbmond in Wien**, s.18-19.

ziyareti esnasında kendisini çalışma bürolarında misafir etmişti⁴⁴. Viyana Hanımlar Merkezini ziyareti esnasında Enver Paşa'ya Hilal-i Ahmer yönetiminden Dr. Akil Muhtar Bey, Avusturya Dışişleri Bakanlığında Freiherrn Mittag von Lenkheim, Viyana Murahhası Dr. Hikmet Bey, Viyana Başkonsolosu Hüsnü Bey eşlik etmişti. Burada Enver Paşa'ya çay ikram edilmiş ve kendisine faaliyetler ile toplanan paralar hakkında bilgi verilmişti. Enver Paşa'nın ziyareti, Viyana'daki çalışmalarıyla Osmanlı'yı mükemmel bir şekilde temsil eden hanımlara olağanüstü başarı ödülü takdim etmesi ve buradaki hatıra defterini imzalamasıyla sona ermişti⁴⁵.

Görüldüğü gibi, Hanımlar Merkezi düzenli bir çalışma sistemi kurmak ve farklı etkinlikler tertip etmek suretiyle Avrupa'da geniş bir kesimin desteğini sağlamayı başarmıştır. Bağış listesi incelendiğinde bu durum açık bir şekilde görülmektedir. Ayrıca çalışmalarıyla önde gelen yöneticilerin dikkatini çekmeyi başaran Hanımlar Merkezi, gelir-gider kaydını şeffaf bir şekilde tutmak ve toplanan aynı ve nakdî yardımları İstanbul'a göndermek suretiyle de cemiyet yönetiminin takdirini kazanmıştı.

III. Galiçya Cephesi'nde Yaralanan Türk Askerlerine Yardım

Viyana Hanımlar Merkezinin hizmetlerinden birisi de Galiçya Cephesi'nde yaralanan Türk askerlerine yaptığı yardımlardı. Galiçya⁴⁶ Cephesi, Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'nda müttefiki Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na yardım etmek için mücadele ettiği Avrupa cephelerinden biridir. Bilindiği gibi savaş başladıktan sonra Rusya batıya doğru ilerlemek ve Polonya'daki topraklarını genişletmek amacıyla Galiçya'yı işgal etme çabasına girişince Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, müttefiki Almanya ile birlikte Doğu Cephesi olarak da adlandırılan Galiçya Cephesi'ni (Ağustos 1914'te) açmak zorunda kaldı. Henüz yığınaklarını tamamlayamadan Rusya'nın saldırısına uğrayan Avusturya-Macaristan büyük bir yenilgi alarak Karpat Dağları'na kadar çekildi ve yaklaşık bir ay zarfında Rusya, Galiçya

⁴⁴ **Fremden-Blatt**, 2 April 1917, Nr. 90, s.4.

⁴⁵ **Frauenverein vom Ottomanischen Roten Halbmond in Wien**, s.9-10.

⁴⁶ Birinci Dünya Savaşı esnasında Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun bir eyaleti olan Galiçya, doğusunda Rusya'ya ait Podolya ve Baserabya, kuzeyinde yine Rusya'ya bağlı Polonya, güneyinde Karpat Dağları ve Macaristan ile batısında Silezya ile çevrili bir bölgeydi. Günümüzde bu bölge, büyük oranda Polonya'nın güneydoğusu ile Ukrayna'nın batısını kapsamaktadır. Nuri Köstüklü, "Tarihte Türk-Leh İlişkileri Çerçevesinde Galiçya'da Şehit Olan Türkler ve Şehitlikler Üzerine Bazı Tespitler", **Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi**, C 11, S 22, 2016, s.29.

bölgesini tamamen işgal etti. Avusturya-Macaristan için bu cephede zorlu bir süreç başladığı gibi İtalya ve Romanya'nın da savaşa girmesi bu devletin daha da sıkıntılı duruma düşmesine ve Almanya'dan yardım talebinde bulunmasına yol açtı. Nihayetinde Alman Genelkurmayı cephedeki harekâtın kontrolü tamamen Alman Genel Karargâhında olacak şekilde bir planlama yaparak müttefik ülkelerden takviye kuvvet göndermelerini istemişti. Alman Genel Kurmay Başkanı Erich von Falkenhayn'ın talebi üzerine Osmanlı Devleti, Galiçya, Romanya ve Makedonya olmak üzere üç ayrı cepheye⁴⁷ asker gönderme kararı aldı ve Enver Paşa'nın talimatıyla her bir cephe için birlikler oluşturulmaya başlandı. Galiçya Cephesi'ne ağırlıklı olarak Çanakkale'de başarılı mücadele veren ve savaş tecrübesi kazanan 19. ve 20. tümene mensup askerlerden müteşekkil 15. Kolordu (yaklaşık 30 bin mevcuda sahip) gönderilecekti⁴⁸.

Kolordunun hazırlanması ile sevkiyat 1916 yılının Temmuz ayı sonlarına doğru başladı ve Ağustos ayı başlarında Türk askeri tamamen cephede yerini aldı. Galiçya Cephesi'nde Osmanlı askerleri tam bir yıl süreyle Avusturya gazetelerinde sıkça dile getirilen “Silah kardeşliği/arkadaşlığı (Waffenbrüderschaft)⁴⁹” tanımına uygun olarak Ruslara karşı fedakârca mücadele vermiş ve bunların birçoğu da hayatını kaybetmişti⁵⁰.

⁴⁷ Müttefiklere yardım etmek amacıyla Makedonya, Romanya ve Galiçya cephelerine gönderilen Osmanlı askerinin sayısı 100 binden fazlaydı. Ulrich Trümpener, **Germany and the Ottoman Empire, 1914-1918**, Princeton University Press, Princeton 1968, s.66.

⁴⁸ Oya Dağlar, “Birinci Dünya Savaşında Osmanlı Ordularının Galiçya Cephesi'ne Gönderilmesi ve Cephe Gerisinde Yaşananlar”, **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları**, S 10, 2006, s.45-51.

⁴⁹ Birinci Dünya Savaşı yıllarında, Avusturya İmparatoru ve Macaristan Kralı Karl'ın himayesi altında kurulan “Silah Kardeşliği Dernekleri (Gemeinschaftliche Tagung der ärztlichen Abteilung der waffenbrüderlichen Vereinigungen unter dem Allerhöchsten Protektorate)” yaralı ve hasta askerlerin sahra hastaneleri, sanatoryum, şehir hastaneleri ve kaplıcalarda yürütülen tedavisiyle ilgili alınması gereken tedbirleri görüşmek üzere 1916 yılının Ekim ayında Viyana'da bir toplantı yapma kararı almış; dernek bu toplantıya Almanya ve Osmanlı sağlık ekiplerinin de temsilci göndermesi için davetiye yollamıştı. Almanya'nın 140 sağlık ekibiyle katıldığı toplantıda Osmanlı'yı Sahra Sıhhiye Müfettiş-i Umumi Süleyman Numan Paşa başkanlığında Viyana'ya giden sağlık ekibi temsil etmişti. **KA**, 21/49, 14 Eylül 1917.

⁵⁰ Osmanlı Devleti'nin Makedonya, Romanya ve Galiçya cephelerindeki kaybı 33 binden fazlaydı ve bunun neredeyse yarısı Galiçya'da meydana gelmişti. Gerhard Größhaber, **The German Spirit in the Ottoman and Türkisch Army, 1908-1938**, De Gruyter Oldenbourg, Berlin 2018, s.83; Mesut Uyar, **The Ottoman Army and the First World War**, Routledge, NewYork 2021, s.344-348; Hans Kerschbaum, “Türkische Truppen an unserer Nordostfront”, **Neuigkeits-Welt Blatt**, 1 Augustos 1916, Nr. 237, s.12.

Galiçya’da Avusturya askerleri ile birlikte mücadele eden Türk askerinin cephe ve cephe gerisindeki ihtiyaçlarının karşılanması da büyük öneme sahipti. Bu doğrultuda cephe hattının gerisindeki yerleşim yerlerinde yaralılar için seyyar hastaneler teşkil edilmişti. Buraya getirilen askerlerden yarası hafif olanlar tedavi ediliyor, yarası ağır olanlar ise Pardubitz, Olmütz, Nitra, Trencin, Göding-Hodonin, Wallahisch Meseritsch gibi Avusturya-Macaristan İmparatorluğu sınırları içerisinde yer alan daha donanımlı hastanelere gönderiliyordu. Cepheye Ruslara karşı verilen mücadele oldukça yoğun geçtiğinden Osmanlı askerleri arasında ağır yaralananların sayısı da bir hayli fazlaydı. Bu süreçte Avusturya ve Macaristan’da bulunan seyyar ve cephe gerisindeki hastanelerde 110 subay, 7.657 er olmak üzere toplam 7.767 Osmanlı askeri tedavi görmüştü⁵¹.

Çanakkale, Irak ve Filistin cephelerinde Osmanlı askerleriyle birlikte savaşırken yaralanan Alman ve Avusturyalı askerlere Hilal-i Ahmer’e ait sağlık birimlerinde sağlanan kolaylığın benzer örneğini Galiçya Cephesi’nde Alman ve Avusturya Kızılhaçı yaralı Türk askerlerine karşı göstermişti. Buna rağmen yaralı Türk askerlerinin cephe gerisindeki sağlık birimlerine veya Avusturya-Macaristan’daki hastanelere sevkinde bazı sorunlar da yaşanıyordu. Örneğin yaralı ve hasta askerlerin gönderildikleri hastanelerin isimlerine veya bakım ve tedavilerinin nasıl yapıldığına dair herhangi bir kayıt tutulmadığından bunları takip etmek mümkün olmuyordu. Bu zorluğu gören Viyana Sefareti, yaralı ve hasta askerleri teftiş ve kontrol etmek üzere Harbiye Nezaretinden bir doktorun görevlendirilmesini talep edince Askerî Tıbbiyeden yeni mezun olan Tabip Yüzbaşı Hulusi Fuad Bey Avusturya-Macaristan Hastaneler Müfettişi unvanıyla sefaret emrinde çalışmak üzere Viyana’ya gönderildi⁵².

Fuad Bey, Galiçya’da bulunan seyyar menzil hastaneleri ile Avusturya ve Macaristan’da Türk askerlerinin tedavi gördüğü hastane ve sağlık

⁵¹ Feyza K. Şahin, “Birinci Dünya Savaşı’nda Galiçya Cephesi’nde Hilal-i Ahmer Cemiyeti’nin Sıhhi Hizmetleri”, **Balkan Tarihi**, Cilt I, Ed. Zafer Gölen, Abidin Temizer, Osmanlı Mirası ve Türk Kültürünü Araştırma Derneği Yayınları, Ankara 2016, s.480-484; Mehmet Şevki Yazman, **Kumandanım Galiçya Ne Yana Düşer**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Haz. Kansu Şarman, İstanbul 2007, s.167-169; Macar, a.g.m., s.39-45.

⁵² Oya Dağlar Macar, “Galiçya Cephesi’nde Osmanlı Birlikleri ve Sağlık Hizmetleri (1916-1917)”, **Osmanlı Bilimi Araştırmaları**, X/2, 2009, s.38.

merkezlerini⁵³ gezmiş; askerlerin sağlık durumlarından beslenmelerine, ihtiyaçlarından şikâyetlerine kadar pek çok hususta topladığı bilgileri bir rapor hâlinde Harbiye Nezaretine sunmuştu. Fuad Bey'e göre Avusturya'daki hastaneler hasta ve yaralı askerlere son derece iyi hizmet⁵⁴ veriyordu. Özellikle Avusturya Kızılhaçı tarafından idare edilen Vihnos Crasarut Nekahethanesi'nde tedavi gören askerler sağlık hizmetlerinden memnundu⁵⁵.

Viyana Hanımlar Merkezi, Galiçya Cephesi'nde yaralanan Türk askerlerinin sorunları ve ihtiyaçlarıyla ilgili çalışmalar yürüten Viyana Murahhaslığının en büyük destekçisiydi ve ihtiyaç duyulan malzemelerin temininde Viyana'daki yöneticilerin eşleri tarafından daha evvel kurulmuş olan "Kadınlar Komitesi"⁵⁶ ile birlikte hareket ediyordu. Aynı şekilde Osmanlı Viyana Sefiri H. Hilmi Paşa da Hanımlar Merkezinin çalışmalara devamlı destek oluyordu. H. Hilmi Paşa, hastanelerde yatan Türk askerlerinin ihtiyaçlarını temin etmek amacıyla bir komisyon⁵⁷ dahi teşkil etmişti. Viyana Başkonsolosu Hüsnü Bey'in idaresi altında faaliyet yürütecek olan bu komisyona Bosna ve Viyana'da Hilal-i Ahmer menfaati için toplanan paraların bir kısmı tahsis edilmişti. Komisyon bu parayla, hastanelerde yatan askerler için fanila, don,

⁵³ Süleyman Nazif, "Viyana Nekahethanesindeki Askerlerimiz", **Harb Mecmuası**, S 25-26, 30 Nisan 1918, s.407-409.

⁵⁴ Örneğin Viyana'da bulunan 11. İhtiyat Hastanesi Müdürü Prof. Dr. Spetzky, buraya getirilen yaralı ve hasta Osmanlı askerleriyle özel olarak ilgilenmişti. Bu hizmetlerinden dolayı Spetzky, 1917 yılında İstanbul'da tertip edilen Hilal-i Ahmer Cemiyeti Sergisi'ne davet edilmiş; kendisi İstanbul'a geldiğinde Viyana'daki hastanelerde yatan Türk askerlerinin selamlarını burada gördüğü askeri makamlara iletmişti. **Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)**, Hariciye Nezareti Siyasi Kısım Evrakı (HR.SYS), 2433/54, 10 Nisan 1917.

⁵⁵ Macar, a.g.m., s.39-45. Ahmed Emin Yalman, **Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim**, Cilt I, Yay. Haz. Erol Şadi Erdinç, Pera Yayınları, İstanbul 1970, s.309. Galiçya Cephesi'nde yaralanan Türk askerleri Avusturya ve Macaristan'da bulunan hastanelere sevk edilerek tedavi ediliyordu. Bu hastalardan bazıları Viyana'daki hastanelere kadar gönderilebiliyordu. İbrahim Arıkan, **Osmanlı Ordusunda Bir Nefer**, Timaş Yayınları, İstanbul 2010, s.124-126.

⁵⁶ Avusturya Dışişleri Bakanı'nın eşi Bayan Buriän'in önderliğinde kurulan Kadınlar Komitesi (Damen-Komitee für den türkischen Halbmond), başta Prenses Rosa Cray ve Prenses Olga Lichtenstein olmak üzere pek çok saray mensubunun da desteğini sağlamayı başarmıştı. "Der Rote Halbmond, Sitzung des Österreichischen Damenkomitees", **Neues Wiener Tagblatt**, 1 Februar 1915, Nr. 33, s.15; "Komiteesitzung des Roten Halbmondes bei Baronin Buriän", **Fremden-Blatt**, 30 Jänner 1915, Nr. 30, s.9.

⁵⁷ "Spenden für die Türkischen Truppen in Galizien", **Neues Wiener Abendblatt**, 6 Oktober 1916, Nr. 277, s.4.

gömlek ve çorap gibi eşyaların yanı sıra tütün satın almış ve bunları askerlere dağıtmıştı⁵⁸.

Hilal-i Ahmer Viyana Murahhaslığı bu çalışmalarda komisyona yardımcı olmak için bütün imkânlarını seferber etmişti. Cepheden yaralıların geldiği günlerde Viyana Murahhası Dr. Hikmet Bey, Avusturya Askerî Sağlık Kurumu ve Avusturya Kızılhaçı'na başvurmak suretiyle yaralı ve hasta Türk askerlerinin hızlı bir şekilde tedavilerini sağlamaya çalışmıştır⁵⁹. Viyana Murahhaslığı ve Hanımlar Merkezi, Osmanlı askerlerinin Avusturya ve Macaristan'da tedavi gördükleri süre zarfında maddi desteğini⁶⁰ hiçbir zaman eksik etmediği gibi Avrupa'dan temin edilemeyen bazı eşyaların İstanbul'dan tedariki hususunda da Viyana Sefaretiyle işbirliği içerisinde çalışmalar yürütmüştür⁶¹. Ayrıca cephede yaralanıp Avusturya ve Macaristan'daki hastanelerde tedavi altına alınan Osmanlı askerlerinin sağlık personeliyle çektiği iletişim güçlüğüne dikkate alan Viyana Murahhaslığı ve Hanımlar Merkezi bu sorunu halletmek için de tedbirler alıyordu. Örneğin Harbiye Nezareti, Avusturya ve Macaristan'daki hastanelerde tedavi altına alınan Türk askerlerinin sağlık personeliyle daha iyi iletişim kurabilmeleri amacıyla Almanca bilen yaklaşık 40 askerî personel göndermişti. Bu personelin sağlık merkezlerine ulaşması ve rahat çalışma yürütebilmesi için Murahhaslık ve Hanımlar Merkezi gerekli tedbirleri aldıkları gibi tedavi amacıyla Viyana'ya getirilen askerlerin hem iletişim sorunlarıyla ilgileniyor hem de giyecek ve tütün ihtiyaçlarını karşılıyordu⁶².

Galiçya Cephesi'ndeki mücadelelerin 1917 yılının başlarından itibaren azalmaya başlamasıyla birlikte Harbiye Nezareti, Filistin cephesindeki

⁵⁸ **BOA**, HR.SYS, 2175/6, Lef.5-6, 25 Kasım 1916; HR.SYS, 2426/15, 18 Eylül 1916. Avusturya ve Macaristan'ın farklı bölgelerindeki hastanelerde tedavi olan Türk askerlerinin bir kısmı nekahet dönemini daha rahat geçirmeleri için Peşte'de bulunan "Arşidüşes Augusto Barakaları"na gönderilmişti. Buraya gelen gazilerin ayaklarına giyecek çoraptan dahi yoksun oldukları tespit edilince Viyana Sefareti ve Hilal-i Ahmer Viyana Murahhaslığı tarafından 200 çift çorap ve mendil satın alınarak bu askerlere ulaştırılmıştı. **BOA**, HR.SYS, 2428/23, 16 Kasım 1916.

⁵⁹ **KA**, 599/10, 26 Temmuz 1332/8 Ağustos 1916.

⁶⁰ **KA**, 688/24, 12 Teşrinievvel 1332/25 Ekim 1916; **BOA**, Meclis-i Vükelâ Mazbataları (MV), 219/89, 24 Haziran 1332/7 Temmuz 1916. Berlin Sefareti tarafından gönderilen yardımlar hakkında bk. **BOA**, HR.SYS, 2446/40, 22 Kanunusâni 1334/22 Ocak 1918.

⁶¹ **KA**, 73/101, 20 Teşrinievvel 1332/2 Kasım 1916.

⁶² **KA**, 599/11, 19 Ağustos 1334 (1918); **BOA**, HR.SYS, 2175/6, Lef. 5. Tedavi altına alınan Türk askerlerinin sağlık personeliyle iletişimini sağlayan personelin çalışmasıyla ilgili bk.<https://ub.meduniwien.ac.at/blog/?p=25795>, Erişim Tarihi: 15.02.2022.

orduları takviye etmek amacıyla 15. Kolordu'nun Galiçya'dan tahliyesine karar vermiş ve askerlerin tahliyesi haziran ayında başlamıştı. Son kafilenin de 26 Eylül 1917 tarihinde İstanbul'a ulaşmasıyla birlikte Osmanlı askeri Galiçya'dan tamamen ayrılmış oldu. Ancak yaralı Türk askerlerinin Avusturya ve Macaristan topraklarından gelişi biraz zaman almıştır. Üstelik İttifak Devletleri'nin savaştan mağlup çıkmasına bağlı olarak tedavileri uzun süren bu askerler kimi zaman büyük sıkıntılar da çekmiştir. Savaşın sona ermesiyle birlikte Viyana'daki hastanelerde kalan ve yapılan tahkikata göre durumları hiç de iyi olmayan Osmanlı askerlerinin İstanbul'a ulaştırılması için Viyana Sefareti vasıtasıyla Kızılhaç teşkilatından yardım talep edilmişti. Nihayetinde Hilal-i Ahmer ve Viyana Murahhaslığının girişimleriyle tedavileri tamamlanan askerler belirli aralıklarla İstanbul'a nakledilirken tedavileri uzun süren askerlerin memlekete ulaşması ise mütarekenin imzalanmasından bir hayli sonra gerçekleştirilebilmişti⁶³.

Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı askerlerinin Galiçya Cephesi'nde vermiş olduğu mücadele kolay olmamıştır ve cepheye gönderilen kolordunun neredeyse yarısı⁶⁴ özellikle 1916 yılının Ağustos-Eylül ayları arasında meydana gelen mücadelelerde şehit olmuştu. Yaralıların da büyük bir yekûn teşkil ettiği böyle bir ortamda Hilal-i Ahmer Cemiyeti Viyana Murahhaslığı ve Hanımlar Merkezinin yardım çalışmaları ve yaralı askerlerin ihtiyaçlarını hızlı bir şekilde karşılamaları ayrı bir öneme sahipti. Bu şartlar altında Hanımlar Merkezi, İstanbul'daki cemiyet merkezinden gelen talepleri karşılamak için gayret sarf ettiği gibi bu hususta Viyana Murahhaslığına her türlü desteği de vermeye çalışmıştı.

⁶³ KA, 74/105-1a, 20 Mayıs 1920. Galiçya'dan tahliye edilen askerlerimizin çektiği sıkıntılar ve Hilal-i Ahmer'in teşebbüsleriyle ilgili bk. BOA, HR. SYS, 2208/86, 25 Şubat 1919.

⁶⁴ Türk Genelkurmay kayıtlarında bütün Kolordunun kesin şehit ve yaralı sayısını içeren bilgiler bulunmamakla birlikte, harp ceridelerindeki dağınık bilgilerden Galiçya cephesinde 100 subay şehit ve 120 subay yaralı olmak üzere şehit ve yaralı sayısının 15.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Köstüklü, a.g.m., s.31.

SONUÇ

Galiçya’da Ruslara karşı verilen mücadelede müttefik kuvvetlere yardım etmek amacıyla gönderilen Türk askerleri cepheye destek kuvveti olarak değil, bilakis merkezî kuvvetler arasında yer almak ve savaşın kaderine ortak olmak için geldiklerini daha ilk birkaç ay içerisinde binlerce şehit vererek göstermiş oldular. Bu durum başta Avusturya olmak üzere Macaristan ve Almanya’da halkın Türk askerleri için yardım yapma isteğini ortaya çıkarmıştı ki Hilal-i Ahmer Cemiyeti Viyana Hanımlar Merkezi işte böyle bir atmosferde faaliyete başlamıştı. Viyana Hanımlar Merkezi ile Kadınlar Komitesinin savaş yıllarındaki faaliyeti, savaşların daima en büyük mağduru olan kadınların din, dil ve kültür ayrımı olmaksızın bir araya gelerek ortak hedefler için çalışmasının en güzel örneklerinden birini oluşturmaktadır.

Savaş durumu devletler için her bakımdan zorlu şartlara sahiptir. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Batılı Kızılhaç teşkilatlarının savaşın ağır yükünü hafifletmek için cephe ve cephe gerisindeki yaptıkları faaliyetlerin benzerini Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti, özellikle 1877-78 Osmanlı Rus Harbi’nden itibaren yürütmeye çalışmıştır. Birinci Dünya Savaşı yıllarında cemiyet, özellikle sağlık, gıda ve askerî malzemeleri satın almak veya bağış yoluyla temin etmek için yabancı ülkelerde şubeler teşkil etmek istemiş ve bu yolla ihtiyaç duyduğu malzemelerin büyük bir kısmını da tedarik edebilmiştir. Cemiyetin bu amaçla Berlin, Viyana ve Budapeşte’de açtığı şubeler beklenin üzerinde gayret göstererek tonlarca malzeme ve yüzbinlerce kron bağış toplayabilmiştir. Aslında bu, cemiyet açısından büyük bir başarıdır. Zira belirtilen ülkeler de savaşın içerisindeydi ve bu ülkelerdeki Kızılhaç teşkilatlarına ait onlarca yardım komiteleri kendi orduları için halktan yardım topluyordu. Dolayısıyla cemiyetin bu şartlar altında Batı toplumunda böyle bir farkındalık oluşturması özverili bir çalışmanın neticesiydi.

Bağış listesinden anlaşıldığına göre Viyana Hanımlar Merkezi, Avusturya toplumunun her kesiminden bağış toplayabilmiştir. Çünkü Galiçya’da Ruslara karşı gösterilen mukavemet ve bunda Türk askerlerinin etkisi, Avusturya, Macaristan ve Almanya’daki halkı yaralı Türk askerine karşı bağışta bulunmaya sevk etmiştir. Avusturya gazetelerinde cepheye mücadele eden Türk askerinin sadakatine yine aynı şekilde karşılık verilmesi gerektiği, “Çanakale ve Kafkas kahramanlarına” dostlukla mukabele etmenin bütün Avusturyalı ve Macarların görevi olduğu yönündeki çağrılarının da etkisiyle

Hanımlar Merkezi savaş yıllarının sıkıntılı döneminde önemli bir görevi yerine getirmiştir. Her ne kadar İttifak Devletleri savaştan mağlup ayrılışlar da gerek Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyetinin gerekse Avusturya ve Alman Kızılhaç teşkilatlarının savaş yıllarında yaptığı işbirliği cephe gerisindeki dayanışmanın güzel örneklerinden birini teşkil etmektedir.

İntihal Taraması

Bu makale intihal taramasından geçirildi. (<https://intihal.net/>)
| *This paper was checked for plagiarism. (<https://intihal.net/>)*

Plagiarism Detection

Etik Beyan

Ethical Statement

Bu makalede Etik Kurul Onayı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır. | *There is no study that would require the approval of the Ethical Committee in this article.*

Açık Erişim Lisansı

Open Access License

Bu makale, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır. | *This work is licensed under Creative Commons AttributionNonCommercial 4.0 International License*

KAYNAKÇA

Allgemeine Zeitung (München), 23 Januar 1915, Nr. 4.

Arıkan, İbrahim, **Osmanlı Ordusunda Bir Nefer**, Timaş Yayınları, İstanbul 2010.

Aydın, Mahir, “Hüseyin Hilmi Paşa”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, 18. Cilt, İstanbul 1998, s.550-551.

Badener Zeitung, 3 März 1917, Nr. 18.

Bonner Zeitung, 24 Juni 1915, Nr. 697.

Çapa, Mesut, **Kızılay (Hilal-i Ahmer) Cemiyeti (1914-1925)**, Türkiye Kızılay Derneği Yayınları, Ankara 2010.

Dağlar Macar, Oya, “Galiçya Cephesi’nde Osmanlı Birlikleri ve Sağlık Hizmetleri (1916-1917)”, **Osmanlı Bilimi Araştırmaları**, C 10, S 2, 2009, s.35-58.

414

Dağlar, Oya, “Birinci Dünya Savaşında Osmanlı Ordularının Galiçya Cephesi’ne Gönderilmesi ve Cephe Gerisinde Yaşananlar”, **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları**, S 10, 2006, s.45-76.

Frauenverein vom Ottomanischen Roten Halbmond in Wien, Bericht des unter dem Allerhöchsten Protektorate Seiner Majestät des Sultan stehenden Frauenvereins vom Ottomanischen Roten Halbmond in Wien, für die Zeit vom 20. November 1916 bis 31. Dezember 1917, Im Selbstverlag, Wien 1918.

Fremden-Blatt, 30 Jänner 1915, Nr. 30; 7 Dezember 1916, Nr. 339; 2 April 1917, Nr. 90.

Grüßhaber, Gerhard, **The German Spirit in the Ottoman and Türkisch Army, 1908-1938**, De Gruyter Oldenbourg, Berlin 2018.

Heimatgruß (Balingen), August 1917, Nr. 12.

<https://ub.meduniwien.ac.at/blog/?p=25795>, Erişim Tarihi: 15.02.2022.

K.k. Polizei- Direktion in Wien, Kriegszustand- Instruktion für Polizeiorgane, Adressenverzeichnis, Wien 1917.

Karal Akgün, Seçil, Uluğtekin, Murat, **Yeni Belgelerin Işığında Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a**, Cilt I, Ankara 2020.

Kerschbaum, Hans, “Türkische Truppen an unserer Nordostfront”, **Neuigkeits-Welt Blatt**, 1. Augustos 1916, Nr. 237, s.12.

Kızılay Arşivi (KA), 21/49; 73/101; 74/105-1a; 137/7; 161/93; 175/19; 191/53; 203/2; 203/6; 203/24; 203/25; 203/28; 203/31; 204/40; 204/92; 216/10; 299/63; 398/132; 398/171; 550/9; 599/10; 615/212; 688/24.

Köstüklü, Nuri, “Tarihte Türk-Leh İlişkileri Çerçevesinde Galiçya’da Şehit Olan Türkler ve Şehitlikler Üzerine Bazı Tespitler”, **Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi**, C 11, S 22, 2016, s.27-37.

Meclis-i Vükelâ Mazbataları (MV), 219/89.

Nave-Herz, Rosemarie, **Die Geschichte der Frauenbewegung in Deutschland**, CW Niemeyer Druck GmbH, Hannover 1997.

Nazif, Süleyman, “Vişana Nekahethanesindeki Askerlerimiz”, **Harb Mecmuası**, S 25-26, 30 Nisan 1918, s.407-409.

Neue Freie Presse, 10 Dezember 1916, Nr. 18789; 5 April 1917, Nr. 18901; 8 April 1917, Nr. 18904.

Neues Wiener Abendblatt, 6 Oktober 1916, Nr. 277.

Neues Wiener Tagblatt, 24 November 1914, Nr. 325; 1 Februar 1915, Nr. 33; 30 November 1916, Nr. 332.

Ömer, Besim, **Hanımefendilere Hilâl-i Ahmer’e Dair Konferans**, Haz. İsmail Hacıfettahoğlu, Türkiye Kızılay Derneği Yayınları, Ankara 2009.

Özaydın, Zühal, **Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Salnâmesi**, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1987.

Özbek, Nadir, “Philanthropic Activity, Ottoman Patriotism, and the Hamidian Regime, 1876-1909”, **International Journal of Middle East Studies**, Volume 37/1, Feb., 2005, s.59-81.

Padişahın Himayesinden Osmanlı Kızılay Cemiyeti 1911-1913 Yıllığı, Haz. Ahmet Zeki İzgöer, Ramazan Tuğ, Türk Kızılayı Yayınları, Ankara 2013.

Pester Lloyd, 8 März 1917, Nr. 67.

Reichspost, 6 Dezember 1916, Nr. 568.

Rosenheimer Zeitung, 17 Juli 1915, Nr. 162.

Rote Kreuz-Vereinigung Kusel, Übersicht über die Tätigkeit von Kriegsbeginn bis 31 Dezember 1915, Berlin 1916.

Schweder, Paul, **Im Türkischen Hauptquartier**, Hesse&Becker Verlag, Leipzig 1916.

Servet-i Fünun, 12 Kasım 1915, Nr. 1275.

Sezer, Cemal, “Birinci Dünya Savaşı’nda Hilâl-i Ahmer Cemiyeti’nin Sağlık Alanındaki Faaliyetleri”, **History Studies**, C 4, S 4, Kasım 2012, s.373-384.

Şahin, Feyza K., “Birinci Dünya Savaşı’nda Galiçya Cephesi’nde Hilal-i Ahmer Cemiyeti’nin Sıhhi Hizmetleri”, **Balkan Tarihi**, Cilt I, Ed. Zafer Gölen, Abidin Temizer, Osmanlı Mirası ve Türk Kültürünü Araştırma Derneği Yayınları, Ankara 2016, s.475-493.

Şimşek, Derya, “II. Abdülhamid Dönemi Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti’nin Kuruluşu ve Teşkilatlanması”, **Turkish Studies**, Vol. 10/5 Spring 2015, s.307-318.

Tanin, 2 Mayıs 1334/2 Mayıs 1918, Nr. 3374.

Tasvir-i Efkâr, 9 Aralık 1912, Nr. 613.

Tepekaya, Muzaffer, Kaplan, Leyla, “Hilâl-i Ahmer Hanımlar Merkezi’nin Kuruluşu ve Faaliyetleri (1877-1923)”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S 10, 2003, s.147-202.

Trumpener, Ulrich, **Germany and the Ottoman Empire, 1914-1918**, Princeton University Press, Princeton 1968.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Hariciye Nezareti Siyasi Kısım Evrakı (HR.SYS), 2175/6.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Hariciye Nezareti Siyasi Kısım Evrakı (HR.SYS), 2208/86.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Hariciye Nezareti Siyasi Kısım Evrakı (HR.SYS), 2426/15.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Hariciye Nezareti Siyasi Kısım Evrakı (HR.SYS), 2428/23.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Hariciye Nezareti Siyasi Kısım Evrakı (HR.SYS), 2433/54.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Hariciye Nezareti Siyasi Kısım Evrakı (HR.SYS), 2446/40.

Urban, Gisela, “Die Entwicklung der Österreichischen Frauenbewegung. Im Spiegel der wichtigsten Vereinsgründungen”, **Frauenbewegung, Frauenbildung und Frauenarbeit in Österreich**, Hrsg: Im Auftrag des Bundes Österreichischer Frauenvereine, Wien 1930.

Uyar, Mesut, **The Ottoman Army and the First World War**, Routledge, NewYork 2021.

Uzluç, F. Nafiz, **Kızılay Cemiyeti'nin Kuruluşuna Kısa Bir Bakış**, Ankara 1964.

van Os, Nicolina A.N.M., **Feminizm, Philanthropy and Patriotizm: Female Associational Life in the Ottoman Empire**, CPI Koninklijke Wöhrmann, Zutphen (Holland) 2013.

Yalman, Ahmed Emin, **Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim**, Cilt I, Yay. Haz. Erol Şadi Erdinç, Pera Yayınları, İstanbul 1970.

Yazman, Mehmet Şevki, **Kumandanım Galiçya Ne Yana Düşer**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Haz. Kansu Şarman, İstanbul 2007.

EKLER

Ek-1. Viyana Hanımlar Merkezine Bağış Yapan Şahısların/Şirketlerin İsimleri ve Bağış Miktarları⁶⁵

Number	Bağış Yapan Şahın İsmi/Şirketin Adı	Bağış Miktarı (Kron)
1	Abadie-Papier G.m.b.H. (Kâğıt Fabr.)	100
2	Adjoury Nikda, Mme.	500
3	**** Adutt Anny	10
4	**Alazraki David	10
5	Albatros, Flugzeugwerke (Uçak Fabr.)	100
6	Allmeyer-Beck, Baronin	20
7	Amar Sepha	20
8	Anbelang Hugo	10
9	Angerer & Göschl	20
10	Anglo-Oesterreichische Bank (Anglo-Avs. Bankası)	2.500
11	**Armbrecht Elisabeth	10
12	**Armbrecht Leonore	10
13	Arndt Moritz	10
14	**Asriel Antoinette	30
15	Asriel Helene	50
16	Asriel Paula	100
17	*Assim Bey, Mme (Madam/Bayan=Asım Bey'in hanımı).	100
18	*Austro-Orientalische Handels A.G. (Avs.-Doğu Tic. A.Ş.)	30
19	*Avramides Henriette	30
20	*Back de Surany Josefa	50
21	Bächer Fanny	10
22	Bautlinsche Chemische Fabriken (Kimya Fabr.)	200
23	Bensdrop & Co.	10
24	*Benedikt Eveline	1.000
25	*Benies Agelique	1.000
26	**Beraha, Brüder	10
27	Berchtold, Gräfin Nandine	100
28	*Beri Oskar	30
29	Bezirksstraßenausschuß Mähr. -Ostrau.	20
30	Biedermann Emmy	10
31	Binder & Polgar	50
32	Bittmenn Ignatz	10

⁶⁵ **Frauenverein vom Ottomanischen Roten Halbmond in Wien, Bericht des unter dem Allerhöchsten Protektorate Seiner Majestät des Sultan stehenden Frauenvereins vom Ottomanischen Roten Halbmond in Wien, für die Zeit vom 20. November 1916 bis 31. Dezember 1917, Im Selbstverlag, Wien 1918, s.19-32.**

* Düzenli aidat ödeyen üyeler.

** Düzenli aidat ödemeyen üyeler.

HİLAL-İ AHMER CEMİYETİ VİYANA HANIMLAR MERKEZİ VE FAALİYETLERİ

33	*Blaque Bey Josephine, Mme.	100
34	Blahá & Stein	50
35	Bleiberger Bergwerksunion	500
36	*Blumencron, Baronin Laura	30
37	Bodencredit-Anstalt, Oest. Allgem.	5.000
38	Böhler, Gebrüder	500
39	Bosnische Elektrizitäts A.G. (Bosna Elektrik A.Ş.)	50
40	Bourcart Louise E.	50
41	**Boyer Ada	10
42	*Braun Blanka	30
43	*Braun, Dr. Isidor	30
44	Braun-Fernwald, Professor	20
45	**Breuning, Emma von	10
46	Brevillier & Co. und A. Urban & Söhne	1.000
47	Brossement Marie.	10
48	Brüxer Kohlenbergbau-Ges.	200
49	Brunner, Frau	10
50	Burian, Baron Stephan	50
51	Cabos Charles	10
52	Camchi, Mme.	500
53	**Canetti Esther J.	10
54	Cellulosefabrik (Selüloz Fabr.) Rattimau	30
55	*Centra, Fettwerke (Yağ İşlt.)	30
56	Centralheizungswerke A.G. (Merkezi Isıtma İşlt. A.Ş.)	20
57	Cerf Mimi	22
58	Chalupka-Sternwall, Hofrat	10
59	Chamare, Gräfin Berta	10
60	Chamrat Marie	10
61	Chiger S.	20
62	Cichorius Theodor	50
63	*Clam-Gallas, Gräfin	50
64	Coburg-Gotha, Prinz Philipp	100
65	Coburg, Herzogl. Philipp Hüttenwerke (Çelik Fabr.)	200
66	**Cohen Sofie	10
67	Cosmanos	50
68	Creditanstalt, Oesterr., Handel und Gewerbe (Avs. Ticaret ve Sanayi Kredi Kurumu)	2.500
69	Croy, Prinzessin Rosa	20
70	Csaky, Graf Ladislaus, A.G.	20
71	*Czernin, Graf	30
72	Czernin Morzin, Graf	200
73	Czewowiczka Anna	20
74	Danubius, Versicherung A.G. (Sigorta A. Ş.)	10
75	*Davoud Effendi, Mme.	30
76	Delmer, Dr. Robert	20
77	Dessewffy, Gräfin Julie	20
78	Deutsch Victor	50

MUTTALİP ŞİMŞEK

79	Deym, Gräfin	50
80	Djermal Chakir, Mme.	50
81	Djermal Essad, Mme.	100
82	Doctor Eduard	200
83	Doerr Carl	20
84	Dolanski Ferd. & Co.	20
85	Dreibholz F.A.	10
86	Ebstein, Dr. Ludwig	20
87	Egger Auguste	10
88	*Ehrhard, Oberst, Mme.	30
89	Eibisfeld, Conrad von	20
90	*Eichmann & Co.	30
91	Eiselsberg, Prof. Freiherr von	100
92	Eisenhandels- und Industrie A.G. (Demir Tic. ve End. A. Ş.)	200
93	Elias Mela	5.000
94	*Elias Rachel	5.130
95	*Elias Rosa	30
96	Elsinger M. J. & Söhne	150
97	Emmer Richard	10
98	*Ephrussi, Emmi von	500
99	Esterhazy, Gräfin Alexandrine	10
100	Esterhazy, Gräfin Misa	20
101	*Ewald Eugenie	30
102	Faber Carl	30
103	Faber Moritz	400
104	Fabrik chem. Produkte (Kimyevi Mad. Üret.)	20
105	*Falkenstein Marianne	80
106	**Farchy Lucie	10
107	*Farnhammer Berta	30
108	Felbermayer & Cie.	100
109	Felten & Guilleaume	100
110	Fezfabriken, Oesterr.	500
111	Figdor, Dr. Albert	30
112	Fischer, Nelly von	10
113	Fischer'sche Weicheisen- und Stahlgießerei (Demir ve Çelik Dökümhanesi)	50
114	Förster Friedrich	130
115	Frid & Thiemann	20
116	Friebisz, Baron	20
117	*Fries Eugenie	300
118	Fürth Carl	20
119	Fulda, Ignen. Eugen	200
120	Gaertner E.	50
121	Galano, Dr. Else	20
122	Galizische Naphtha-Ges. "Galicia"	50
123	Gartenberg Dutzi	10
124	Gasch Erich	10
125	Gebauer, Hofrat	20

HİLAL-İ AHMER CEMİYETİ VİYANA HANIMLAR MERKEZİ VE FAALİYETLERİ

126	Gemmel-Fleischbach, A. Freih. von	10
127	Georgi Marie	50
128	*Gerngroß A., A.G.	530
129	Gernster A.	20
130	**Glocke Else	20
131	Goerz C. P.	50
132	Gomperz Gisela	20
133	*Grab M. Söhne	30
134	*Gricar, Mlle.	10
135	*Grohmann & Co.	30
136	Grünbaum Heinrich	20
137	*Guthaben, Herr	100
138	Gurmann, Gelse Baronin	50
139	Gutmann, Hedwig von	300
140	Gutmann, Mathilde von	200
141	Haas Louise	10
172	Haggenmacher Anna	10
143	Haim Alfred & Moreno	1.000
144	**Hakkir Bey Ismail, Mme.	1.000
145	Halfon D. M.	150
146	**Halfon Johanna	10
147	Hardy William E.	500
148	*Hart Marie	30
149	*Hassan Grete	30
150	*Hassan Isaac, Mme.	40
151	*Hassan Sultane	30
152	Hauser & Sobotka	50
153	*Heilingner Karl, Mme.	30
154	Heilpern & Haas	20
155	Helm Theodor	10
156	Henikstein, Baronin Louise	30
157	*Herbst Mathilde	30
158	Hermes, Buchdruckerei	100
159	Hielle & Dittrich	100
160	*Hikmet Bey, Mme.	100
161	Hille & Müller	50
162	*Hilmi Hussein Pascha, Ihre Hoheit	100
163	*Hilmi Alice, Mlle.	10
164	*Hilmi Nannik	2
165	Hlawatsch, Dr. C.	10
166	Hörmann, Dr. Josef	20
167	*Hofherr Flora	30
168	Hoffmann, Freiherr von	20
169	Homunkulus, H.G.V.	280
170	*Horner, Mme.	30
171	Hotel Bristol	100
172	Hoyos-Sprizenstein, Graf Ernst	50
173	*Hüsny Bey, Mme.	30
174	*Hüsny Bey Hami	10

MUTTALIP ŞİMŞEK

175	*Hütteldorfer Brauerei	30
176	Hutter & Schrantz	300
177	*Israelitische Kultusgemeinde (İsrail Dini Topluluğu)	50
178	Janesch & Schnell	20
179	*Jedina, Baronin Emmy	30
180	Jettel, Baronin Martina	10
181	Jockeyklub für Österreich	100
182	*John Pascha, Mme.	100
183	Jutespinnerei und Weberei (İp Eğirme ve Dokuma), I. Oest.	100
184	Kaafa Nergis	10
185	*Kabelabrik A.G. (Kablo Fabrikası)	30
186	Kabelabrik und Drahtindustrie A.G. (Kablo Fabr. ve Tel Endüstrisi A.Ş.)	500
187	Kärntnerische Eisen- und Stahlwerke Ges. (Demir ve Enerji Şirketi)	100
188	Kahlenberg Johanna	20
189	**Kalderon Regine	10
190	Kandl Helene	10
191	Kapralik Paula	20
192	Karabaczek, Dr. Julius	10
193	Karborundum und Elektr. A.G.	100
194	Kargl Friedrich	500
195	*Karpeles Helene	3.100
196	Kauders Hans, k.u.k. Oberleutnant d. Res.	3.053,79
197	Kaunitz, Graf Eugen	100
198	Kehan & Wyhak	10
199	Kilani, Baronin Irma	10
200	Kinsky, Gräfin Gisela	10
201	**Kinsky, Gräfin Elisabeth	20
202	Klarwill, Henriette von	10
203	Klein Sofie	200
204	Klinger Heinrich	400
205	Klosterneuburger Stiftskanzlei (Yazıhanesi)	50
206	**Klumbos Rosa	10
207	*Köchert A.E.	30
208	König Hedwig	20
209	Königer Carl & Sohn	40
210	Königshofer Cementfabrik (Çimento Fabr.)	50
211	*Königswarter, Baronin Margarete	50
212	Koffmann M.	100
213	Kohlenindustrieverein	10
214	Koihert Marie	10
215	*Kollergem, Bronin E.	30
216	Kolowrat, Gräfin Nandine	50
207	*Kopassis Helene, Exzellenz	30
218	*Kostersitz von Marenhost Benediktine	1.000
219	Kraus, Freiherr von	10

HİLAL-İ AHMER CEMİYETİ VİYANA HANIMLAR MERKEZİ VE FAALİYETLERİ

220	Kremser Sparkasse	25
221	Krieger Emil	20
222	Kriesche, Edle von Schrott	20
223	*Kuefstein, Graf Karl	230
224	Kühne Artur	100
225	*Kuh, Heinrich Ritter von	1.000
226	*Kuh, Frau von	1.000
227	*Kuranda Ida	30
228	Länderbank, Oesterr.	2.500
229	Lafite Emilie	10
230	*Lainer Alexander	30
231	Landesberger, Professor von	1.000
232	Landesberger Fraziska	20
233	*Laufer, Mme.	30
234	*Laufer, Mlle.	10
235	Laufer, Dr. Vinzenz	10
236	Lehner Oscar	300
237	Leiningen-Westerburg, Dr. W. Graf zu	10
238	Leipnik-Lundenburger Zuckerfabriken (Şeker Fabr.)	1.000
239	Leitner Marie	10
240	Lenz Anna	10
241	*Liechtenstein, Fürs Johann	140
242	Liechtenstein, Fürstin Henriette	10
243	Liebesgabensammlung für die kaiserlich ottomanischen Armeen (Osmanlı Askerleri İçin Yardım Topl.)	16.219,30
244	*Liebig Alfred, Freiherr von	50
245	*Liebig Gisbert, Freiherr von	30
246	*Liebig Theodor, Freiherr von	30
247	Liesinger Brauerei (Bira Fabrikası)	300
248	**Liggy Netti	10
249	**Liggy Regina	10
250	Lilgenau, Baronin Rosa	20
251	Lippit Alice	50
252	Lirnser Hermine	10
253	Lobmeyer L.	50
254	Loewy Leopoldine	20
255	Lorenz Emma	10
256	Lothheissen, Professor Dr.	10
257	Ludwigstorff, Graf zu	20
258	Madle von Lenzbrugg Ottoman	100
259	Madle von Lenzbrugg Paula	10
260	Mähr.-Ostrauer Singularbürgerschaft	50
261	*Maho de Johanna	30
262	**Majo de Mizzi	10
263	Manner Josef & Co. A.G.	50
264	Manesmann-Röhrenwerke (Boru Üretim İşlt.), Oest.	300

MUTTALİP ŞİMŞEK

265	*Mansfeld-Collaredo, Gräfin	200
266	*Marco Effendi, Mme.	30
267	Marine-Kasino-Verein, Palo	5.000
268	*Mayer M. E.	30
269	*Mazliach F.	30
270	Medinger J. & Söhne	100
271	Meinl Julius	20
272	*Menache, Mme.	30
273	Mendl & Löwy	30
274	Mchelluzi Maria	10
275	Mikalovits, Dr. H.	10
276	*Mikus Mme.	40
277	Müller zu Aichholz, Dr. Heinrich	500
278	**Misrachi Ernestine	10
279	**Mitrani J.	10
280	Mösslang Franz	120
281	Moldauer Dr. H.	10
282	Montecuccolli, Graf	10
283	*Moraiva	30
284	**Mordechay Rebekka	10
285	Morelli F.	20
286	*Mosing Gisela	30
287	*Mouheb Pascha, Mme.	100
288	*Mühlhauser's, Joh. Nachf.	30
289	Müller M.	10
290	Münz Adolf	20
291	Muskete-Abend	2.677
292	Nemetschke Franz & Sohn	20
293	Nesselsdorfer Wagenbaufabriksges. (Nesselsdorfer Vagon Fabrikası)	1.000
294	Neuber Wilhelm	20
295	Neue Freie Presse	110
296	Niederösterr. Eskompete-gesellschaft (Aşağı Avs. Finans Topl.)	1.000
297	**Nissim Marie	10
298	*Nizami Pascha Osman, Mme.	00
299	Noot, Irene von	500
300	Nordböhm. Kohlenwerks-Ges. (Kuzey Bohemya Kömür İşlt.)	100
301	*Norddeutsche Wollkämmerei (Kuzey Almanya Yün İşleme Tes.)	30
302	Oberwalder J. & Co.	10
303	Odelga, Baronin	50
304	*Odescalchi d'Orsay, Fürstin Johanna	120
305	Oesterr. Benzmotoren G.m.b.H. (Avs. Benz Motorları Ltd. Şir.)	500
306	Oesterr. Berg- und Hüttenwerks- Ges. (Avs. Maden ve Metalurji İşlt.)	100

HİLAL-İ AHMER CEMİYETİ VİYANA HANIMLAR MERKEZİ VE FAALİYETLERİ

307	Oesterr. Daimler-Motoren A.G. (Avs. Daimler Motor Şirketi)	1.000
308	Oesterr. Lloyd	500
309	Oesterr. Portland-Zement A.G. (Avs.-Portland Çimento Şirketi)	50
310	Oesterr.-Ungar Bank (Avs.-Mac. Bankası)	1.500
311	Oesterr. Waffenfabriks-Ges. (Avs. Silah Fabrikası)	5.000
312	Orlig Olga	10
313	*Ortner, Frau von	30
314	*Palombini, Baronin Gedina	100
315	Pachner, Baron	20
316	Pachter Adolf	10
317	Pallavicini, Markgraf Alexander	1.000
318	Pammesberger, Dr. F.	10
319	**Papo Laura	10
320	Passauer Antonie	20
321	Pekarek Helene	10
322	Perlberg Bella	10
323	Persicaner & Co.	20
324	*Pflügel, Henriette von	230
325	Phönix, Oesterr.	100
326	Pick Alfred & Co.	10
327	*Pietzner C.	30
328	Piffel Gustav	20
329	Pilsner, I. Aktienbrauerei (Bira Fabrikası)	20
330	Piseker Hermann	10
331	Pohl Wilhelm	10
332	Poldihütte	200
333	Pollak's, Herm., Söhne	50
334	Pollitzer, Professor Dr. A.	14
335	Pollitzer, Dr. S.	10
336	Posnansky & Strelitz	50
337	Prager Eisenindustrie-Ges. (Prag Demir Endüstrisi Şirketi)	1.000
338	Puchenstein, Hans Freiherr von	10
339	Purkert Alois	50
340	*Randa-Okna Viktoire	50
341	Ranzer Hugo	100
342	Rast & Gasser	20
343	Ratleitner Jacob & Söhne	10
344	Razumofsky, Gräfin	10
345	*Reitzes, Baronin Marie	1.000
346	*Resch's Adalbert Sohn	40
347	Richter W. A. Söhne	1.000
348	Rohrböck Emma	10
349	Rosen Naftali, Mme.	1.000
350	Rotes Kreuz, Patriotischer Landeshilfs-und Frauenverein (Kızılhaç Vatansver Yardım ve Kadın Derneği)	100

MUTTALIP ŞİMŞEK

351	*Rotschild, Baronin Alfons	2.000
352	*Rotschild, Baronin Louis	2.000
353	Rotschild, Baron Louis	1.000
354	Rütgers Julius	20
355	Russo Rachel	2.500
356	*Russwald, Baronin Melanie	50
357	*Rucitska von Kisnamcny, Antonie	80
358	Salamander, Schuh-Ges.	20
359	*Salom Klara	30
360	**Salti Beki	10
361	**Samek Lotte	10
362	Sarg's F. A. Söhne	20
363	Sasse's Dietrich Söhne	30
364	Schaffranek, Brüder	20
365	Scheibe Karl	10
366	Scheiber & Kwaysser	50
367	Schey, Baronin Lucy	200
368	Schey, Dr. Josef, Freiherr von	10
369	Scheyer Wilhelm	20
370	Schicht Georg A. G.	100
371	Schiessel & Co.	20
372	Schinner Johanna	10
373	Schmidt Victor & Söhne	200
374	* Schmidt Rudolf & Co.	30
375	Schmitt Franz	100
376	Schmoll, Karl von	20
377	Schneider G.	50
378	Schoeller & Co.	500
379	Schönburg, Fürst Alois	20
380	Schokoladewerke (Çikolata İşlt.) Deli A.G.	500
381	Schopp August	50
382	*Schreiber, Elise von	40
383	Schuchardt & Schütte	50
384	*Schweitzer Ernestine	30
385	*Schwier von Teuber, Helene	50
386	**Seror Lilly	10
387	Siemens & Halske	600
388	Skal, Baron Friedrich	40
389	Skodawerke (Skoda İşlt.)	5.000
390	Skrjvaner Zuckerfabriks-Ges.	200
391	Slatin Rudolf, Freiherr von	20
392	Sohor, Baronin Alexandrine	20
393	*Solms-Braunfels, Prinzessin	30
394	Sommaragua, Dr. G. Freiherr von	20
395	*Spanner-Sigl Irene	50
396	Sparkassa der Stadt Auscha (=Şehir Tasarruf Bankası Auscha/Çekya Şubesi)	10
397	Sparkassa der Stadt Ausspitz	20
398	Sparkassa der Stadt Aussig	100

HİLAL-İ AHMER CEMİYETİ VİYANA HANIMLAR MERKEZİ VE FAALİYETLERİ

399	Sparkassa der Stadt Bensen	50
400	Sparkassa der Stadt Biala	50
401	Sparkassa der Stadt Böhm.-Leipa	100
402	Sparkassa der Stadt Brüx	100
403	Sparkassa der Stadt Deutsch-Landsberg	10
404	Sparkassa der Stadt Freistadt	50
405	Sparkassa der Stadt Fürstenfeld	30
406	Sparkassa der Stadt Gablonz	50
407	Sparkassa der Stadt Grottau	10
408	Sparkassa der Stadt Kaaden	20
409	Sparkassa der Stadt Laa a. d. Th.	20
410	Sparkassa der Stadt Landskron	20
411	Sparkassa der Stadt Leitmeritz	50
412	Sparkassa der Stadt Linz, Allg.	500
413	Sparkassa der Stadt Mähr.-Ostrau	100
414	Sparkassa der Stadt Marburg	50
415	Sparkassa der Stadt Neutitschein	20
416	Sparkassa der Stadt Oberhollabrunn	50
417	Sparkassa der Stadt Ottenschlag	10
418	Sparkassa der Stadt I. Böhme, Prag	200
419	Sparkassa der Stadt Reichenberg	50
420	Sparkassa der Stadt St. Pölten	20
421	Sparkassa der Stadt Stockerau	100
422	Sparkassa der Stadt Tetschen	30
423	Sparkassa der Stadt Troppau	20
424	Sparkassa der Stadt Urfahr	50
425	Sparkassa der Stadt Wiadhofen a. d. Ybbs	20
426	Sparkassa der Stadt Weiz	100
427	*Springer, Baronin	1.000
428	*Stadtgemeinde Witkowitz	30
429	Stadtkasse Mähr.-Ostrau	50
430	Standard G.m.b.H.	100
431	Steffsky Josef	10
432	Steiner Marie	10
433	*Stepanek Berta	30
434	*Stiannny, Charlotte von	100
435	Stillfired, Baronin Antonie	50
436	*Stolberg-Wernigerode, Prinzessin J.	40
437	Strassberger, Dr. M.	10
438	Südbahngesellschaft (Güney Demiryolu Şirketi), k.k. priv.	500
439	Süddeutsche Donau-Dampfschiffahrts-Gesellschaft (Güney Alman Tuna Vapur Şirketi)	100
440	*Syrette, Mlle.	30
441	Tanne Berta	10
442	Tauss Klara	20
443	Teleki, Gräfin Stefanie	10
444	Tesch, Frau von	20
445	Theresientaler Papierfabrik (Kâğıt Fabrikası)	1.000

MUTTALİP ŞİMŞEK

446	Thürheim, Dr. Graf	10
447	*Thun, Gräfin, geb. Prinzessin Lobkowitz	30
448	Thun, Gräfin Hildegard	10
449	Thun, Graf, Dr. Adolf	20
450	Thun, Graf Emmerich	50
451	*Thun-Valsassina, Gräfin Adele	100
452	Tietze Rosa	20
453	Tiller A.G.	50
454	*Tiring Fanny	30
455	Tlustý, Knöpfelmacher (Düğme Üretimi) & Co.	20
456	*Toscheff, Mme. Katharina	30
457	Treuer H.	10
458	Trifailer Kohlenwerks-Ges. (Kömür İşlt.)	30
459	Tungsram, Glühlampen	10
460	Ultenberg, Anna Edle von	100
461	Ung.-Belg. Metallurgische Fabrik (Metalurji Fabrikası)	20
462	Ung. Patent-Hufeisenfabrik (Atnalı Fabrikası)	50
463	Union A.G.	30
464	Unionbank	2.000
465	**Valkany Sofie	10
466	Verbandstoffwerke (Bandaj Malzemeleri İşlt.) Richter	30
467	Voith J.M.	20
468	Vulkan, Maschinenfabrik (Makine Fabrikası)	500
469	Waagner, Biro & Kurz	500
470	Wagner von Jauregg, Professor	30
471	*Wasserburger, Paula von	30
472	Wedel, Gräfin Botho	100
473	Weil, Dr. M.	20
474	Weiss Else	20
475	Weissenfels, Stralwerke A.G. (Enerji santralleri)	200
476	Weissenbach Herm.	50
477	*Weisskirchner, Dr. Richard	500
478	*Weissweilwe, Mme.	50
479	Wellesz & Schwitzer	50
480	Wesber, Ingenieur (Mühendis) Leo	10
481	Wetzler Bernhard	2.500
482	Wiener Bankverein	2.500
483	Wiener Cercle	100
484	Wiener Lokomotivfabrik (Viyana Lokomotif Fabr.)	2.000
485	*Wilczek, Gräfin Emma	30
486	*Wilczek, Graf Hans	30
487	Wimmersberg, Baronin Helene	10
488	Windischgraetz, Fürst Alfred	100
489	Winkler A.	20
490	Winterstein Else	10
491	*Wite Maurice de	50

HİLAL-İ AHMER CEMİYETİ VİYANA HANIMLAR MERKEZİ VE FAALİYETLERİ

492	*Witkowitz Bergbau und Eisenhütten-A.G. (Witkowitz Maden ve Demir İşt. A.Ő.)	30
493	*Wörishofer, Mme. Anna	5.000
494	Wolf Melanie	10
495	Wolf S. & Co.	10
496	Wolf, Baad & Co.	10
497	*Wollhofen, M. von	50
498	Zichy, Gräfin Gabriele	10
499	Zichy, Graf August	100
500	Zimmerer Ludwig	25
501	Zinkwalzwerke, Oest.-Ung. (Avust-Mac. Çinko İşletmeleri)	100
502	Zirner Alexander	200
503	*Zwickl, Baron	30
504	Diverse Kleinere Spenden (Çeşitli küçük bağışlar)	991,30
	TOPLAM (BAĞIŞLAR)	139.699,39
505	Postsparkasse ve Wiener Bankverein gibi bankalardan alınan faiz geliri	1.531,81
	TOPLAM GELİR	141.231,20

